

Канцеларија на Специјалниот претставник и
координатор за борба против трговија со луѓе

Препораки за политика и законодавство за делотворна примена на одредбата за неказнување на жртвите на трговија со луѓе

во консултации со Стручниот тим за координација на Алијансата против трговија со луѓе

ISBN: 978-92-9234-438-2

Издадено од ОБСЕ/Канцеларијата на Специјалниот претставник и координатор за борба против трговија со луѓе

Wallnerstr. 6, 1010 Vienna, Austria
Тел: + 43 1 51436 6664
Факс: + 43 1 51436 6299
е-пошта: info-cthb@osce.org

© 2013 ОБСЕ/Канцеларија на Специјалниот претставник и координатор за борба против трговија со луѓе

Авторско право: „Сите права се задржани. Содржината на оваа публикација може слободно да се користи и копира за образовни и други некомерцијални цели, под услов во секоја репродукција како извор да се наведе ОБСЕ/Канцеларија на Специјалниот претставник и координатор за борба против трговија со луѓе.“

Организацијата за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ) е пан-европско тело за безбедност и неговите 57 држави членки се протегаат на географско подрачје од Ванкувер до Владивосток. Признаена како регионален договор според Поглавје VIII од Повелбата на Обединетите нации, ОБСЕ е првенствено инструмент за рано предупредување, спречување на конфликти, управување со кризи и пост-конфликтна обнова во својата област на делување. Пристапот на ОБСЕ во однос на безбедноста е единствен по тоа што е сеопфатен и кооперативен: сеопфатен бидејќи опфаќа три димензии на безбедноста-човечка, политичко-воена и економска/еколошка. На тој начин таа дава осврт на широка палета на прашања поврзани со безбедноста, вклучувајќи ги човековите права, контрола на вооружување, мерки за градење на доверба и сигурност, национални малцинства, демократизација, стратегии на полициско работење, борба против тероризмот и економски и еколошки активности.

ДРЖАВИ ЧЛЕНКИ: Албанија | Андора | Ерменија | Австрија | Азербејџан | Белорусија | Белгија | Босна и Херцеговина | Бугарија | Канада | Хрватска | Кипар | Чешка Република | Данска | Естонија | Финска | Франција | Грузија | Германија | Грција | Ватикан | Унгарија | Исланд | Ирска | Италија | Казахстан | Киргистан | Латвија | Лихтенштајн | Литванија | Луксембург | Поранешна Југословенска Република Македонија | Малта | Молдавија | Монако | Монголија | Црна Гора | Холандија | Норвешка | Полска | Португалија | Романија | Руска Федерација | Сан Марино | Србија | Словачка | Словенија | Шпанија | Шведска | Швајцарија | Таџикистан | Турција | Туркменистан | Украина | Велика Британија | Соединети Американски Држави | Узбекистан
АЗИСКИ ПАРТНЕРИ ЗА СОРАБОТКА: Авганистан | Австралија | Јапонија | Република Кореа | Тајланд
МЕДИТЕРАНСКИ ПАРТНЕРИ ЗА СОРАБОТКА: Алжир | Египет | Израел | Јордан | Мароко | Тунис

Материјалите во оваа публикација се наменети за потребите на општо информирање, претставени „онакви какви што се“, без какви било гаранции, вклучувајќи подобност за каква било намена. ОБСЕ посебно не може да ја гарантира точноста и целосноста на информациите содржани во оваа публикација. Ставовите, наодите, толкувањата и заклучоците кои се наоѓаат во документот го претставуваат авторот и не нужно го одразуваат официјалниот став на ОБСЕ и/или нејзините држави членки. До степенот предвиден со закон, ОБСЕ не прифаќа одговорност за каква било загуба, штета, одговорност или трошоци настанати или причинети како резултат или во врска со информациите содржани во оваа публикација.

Канцеларија на Специјалниот претставник и координатор за борба против трговија со луѓе

Препораки за политика и законодавство за делотворна примена на одредбата за неказнување на жртвите на трговија со луѓе

во консултации со Стручниот координативен тим на *Алијансата против трговија со луѓе*

Организација за безбедност
и соработка во Европа

Содржина

Предговор	5
Благодарност	6
1. Вовед	7
Образложение на одредбата за неказнување	8
3. Начелото на неказнување во меѓународното право	9
3.1 Инструменти на „меко право“	11
4. Начело на неказнување: Основни елементи на пристапот заснован на човекови права	13
5. Идентификација и помош: предуслови за примена на начелото на неказнување	13
6. Опсег на начелото	15
6.1 Опсег на начелото во случаи кои вклучуваат трговија со деца	17
6.2 Кривични дела поврзани со трговијата со луѓе	20
7. Постојна пракса и предизвици	21
8. Насоки за делотворно спроведување на обврската за неказнување	24
9. Заклучок	28
10. Препораки за неказнување за законодавци и обвинители	28

ПРЕДГОВОР

Откако стапив на должност во 2010 година, за мене еден од главните приоритети беше да ги идентификувам недостатоците во заштитата на жртвите на трговија со луѓе и да предложам конкретни мерки за нивно решавање. Досегашните податоци потврдуваат дека жртвите на трговија со луѓе главно се казнуваат (со административен притвор и изрекување парични казни, помеѓу другите средства) и кривично гонат во рамките на регионот на ОБСЕ за кривични дела кои се извршени како директна последица на трговијата со луѓе, како што се имиграциски прекршоци, користење на лажни документи и одгледување опојни дроги. Сегашната состојба претставува јасна повреда на човековите права на жртвите и искрено речено, една од најголемите неправди. Јасно е утврдено дека жртвите на трговија со луѓе потекнуваат од најранливите сегменти на општеството; жртвите се често дискриминирани, општествено-економски маргинализирани, експлоатирани, без социјална заштита. Кога на овие исти лица им се суди за кривични дела извршени во состојба на нивна експлоатација, само се продолжува нивното страдање и во многу случаи се загрозува нивната лична безбедност и слобода, и сериозно се намалуваат можностите за нивна рехабилитација и социјална вклученост во иднина. Појдовната точка на сите напори за борба против трговијата со луѓе мора да биде целосна заштита на човековите права и достоинството на жртвите. Начелото на неказнување е официјално потврдено во обврските на ОБСЕ уште од 2000 година и доби правно-обврзувачка природа за сите земји членки на ОБСЕ кои се потписнички на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе и/или се земји членки на ЕУ.

Поради важноста на оваа тема, како и поради тоа што таа истовремено претставува предизвик и новина за многу колеги, презедов чекор без преседан и одлучив да ги објавам насоките во форма на препораки на Специјалниот претставник. Иако овој документ ги одразува темелните консултации со партнерите од Алијансата против трговија со луѓе и со стручните практичари на оваа тема, на кои сум им многу благодарна, преземам целосна одговорност за гледиштата содржани во истиот. Тоа го правам не само во моето својство на Специјален претставник, туку и од аспект на мојата поранешна улога како судијка на Кривичниот суд во Рим. Како судијка, особено како судијка на кривичен суд со искуство во предмети против мафија и организиран криминал, добро сум запознаена со рамнотежата која судиите мора секојдневно да ја воспоставуваат помеѓу правилата за доказна постапка, правата на жртвите и оние на обвинетите, и интересите на правдата општо. Имајќи го тоа на ум, дојдов до заклучокот дека без посебно законодавство и насоки за

начелото на неказнување, многу е тешко тоа да се спроведе во пракса и на тој начин да се заштитат правата на жртвите.

Нашите првични разговори со партнерите и креаторите на политики досега укажуваат дека сè уште се наоѓаме на почетокот на еден многу важен процес. Во документот ќе најдете избор на студии на случај кои претставуваат само мал дел од она што ни е познато како изразена појава низ целиот регион на ОБСЕ. Овие случаи јасно илустрираат зошто и како жртвите редовно се казнуваат. Иако во одредени случаи судовите не ги ослободиле жртвите од кривична одговорност, самиот факт што сме свесни за ваквите случаи укажува дека тие земји се движат напред во нивните напори во борбата против трговијата со луѓе. Но уште многу останува да се стори. Ги повикувам парламентарците, креаторите на политики и пред сè судиите, да ги прочитаат препораките и да почнат да размислуваат како делотворно да го применат начелото на неказнување. Следниот чекор во оваа важна област на работа ќе биде да се утврди начинот на кој начелото на неказнување ќе се инкорпорира во сите активности за обука и подигање на свеста за трговијата со луѓе, како и да се воспостави соработка со националните власти и граѓанските организации во насока на јакнење на стратегиите за идентификација на жртвите-вклучувајќи ги установите за притвор, и да се придонесе кон ставањето крај на неказнувањето на трговијата со луѓе. Независно дали сте судија, државен службеник или чинител од граѓанското општество, сметам на вашата поддршка и ангажман по ова прашање.

Maria Grazia Giammarinaro
Специјален претставник и координатор на ОБСЕ за борба против трговијата со луѓе

БЛАГОДАРНОСТ

Документот го подготвија Ryszard Piotrowicz, професор по право на Универзитетот Абериствит, член на Групата на експерти за трговија со луѓе на Европската комисија и ГРЕТА, Група на експерти за акција против трговија со луѓе на Советот на Европа, и Liliana Sorrentino, експерт во областа на трговијата со луѓе. Ставовите тука изразени не нужно ги одразуваат оние на Групата на експерти на Европската комисија или ГРЕТА. Покрај тоа, придонес во изготвувањето на документот дадоа и Parosha Chandran, адвокат на 1 Pump Court Chambers, Лондон и Patricia Le Cosq од Белгискиот центар за еднакви можности и спротивставување на расизмот, како и Aimée Comrie и Georgina Vaz Cabral од ОБСЕ- Канцеларија на Специјалниот претставник и координатор за борба против трговија во луѓе (OSCE-OSR/CTHB). Claire Jessel работеше на уредувањето на конечната верзија и подготвувањето на изгледот на документот.

Специјалниот претставник организираше три циклуси на консултации со партнерите во Алијансата против трговија со луѓе. Специјалниот претставник изразува благодарност на експертите во Стручниот координативен тим на Алијансата (АЕСТ) кои го прегледаа документот и значително придонесоа во неговата изработка со своето знаење и искуство. Следните организации/партнери во Алијансата придонесоа во изработката на овој документ: Антислејвери интернешнал (Anti-Slavery International), Советот на Европа, ЕЦПАТ интернешнал (ECPAT International), Меѓународниот центар за развој на миграционата политика (ICMPD), Меѓународната федерација на здруженијата на црвениот крст и црвената полумесечина (IFRC/RCS), Меѓународната организација на трудот –ИЛО (ILO), Меѓународната организација за миграција- ИОМ (IOM), Меѓународната конфедерација на синдикатите (ITUC), Ла Страда интернешнал (La Strada International), ОХЦХР (OHCHR), УНХЦР (UNHCR), УНИЦЕФ (UNICEF), Канцеларијата на ОН за борба против дрога и криминал –УНОДЦ (UNODC). Покрај тоа, придонес во изработката на документот дадоа правници и други експерти со директно искуство во постапување по предмети кои вклучуваат жртви на трговија со луѓе. Содржината на оваа публикација не нужно ги одразува ставовите или политиките на организациите кои дале свој придонес, ниту пак подразбира нивна поддршка.

Maria Grazia Giammarinaro
Специјален претставник и координатор на
ОБСЕ за борба против трговија со луѓе

1. Вовед

[1] Трговијата со луѓе е појава на современо ропство од масовни размери, во која милиони поединци се лишени од нивната слобода и можност на избор, експлоатирани со помош на средства на принуда и злоупотреба за различни цели- од сексуална и трудова експлоатација, до присилен криминал и отстранување органи или друга незаконска профитабилна форма на експлоатација.¹ Малкумина добиваат помош и заштита како жртви на тешко кривично дело; многу почесто тие се лишени од слобода, задржани во притвор и обвинети за имиграциски прекршоци, наведување на проституција или вршење незаконска работа, давање лажни изјави или им се изрекува парична казна за кршење на административни закони и прописи. Понатаму, сè поголемата преобладајќи на трговијата со луѓе на глобално ниво заради принуден криминал исто така ги изложува жртвите на трговија со луѓе на извршување на мноштво кривични дела како што се, помеѓу другите, кражба, џепарење, трговија со опојни дроги, одгледување канабис и измама. Често, стратегија на трговците е намерно да ги изложат жртвите на ризикот од криминализација и да ги манипулираат и експлоатираат за криминални активности. Оттука, не е невообичаено жртвите на трговија со луѓе да извршуваат кривични дела или други дела на кршење на законот кои се директно поврзани со, или произлегуваат од, нивниот статус на тргувани лица. Во такви ситуации, органите на власта ги препознаваат првенствено како сторители на кривични дела и најчесто е тешко тие да се препознаат како реални жртви на тешко кривично дело. Оттука, државите треба да бидат потполно свесни за ваквите тенденции за да можат да овозможат прецизна идентификација на жртвите и делотворна истрага на кривичното дело трговија со луѓе, како и да обезбедат делотворна заштита на правата на жртвите, вклучувајќи неказнување на жртвите за кривични дела причинети од или директно поврзани со нивниот статус на тргувани лица.

[2] Начелото на неказнување на жртвите е потврдено во голем број меѓународни стандарди, вклучувајќи правно и

политички обврзувачки инструменти. Во регионот на ОБСЕ, земјите членки го поддржуваат пристапот за акција против трговија со луѓе кој е заснован на човековите права и во кој жртвата е во средиштето, пристап кој го почитува достоинството и човековите права на жртвите на трговија во секој момент.² Таквиот пристап заснован на човековите права бара од владите и парламентите да го преземат водството во рамките на нивните национални јурисдикции за да обезбедат дека законодавството и политиката немаат негативно влијание врз заштитата на правата на жртвите на трговија.³ Неказнувањето на жртвите на трговија за кривични дела кои ги извршиле како последица, или во текот на ситуацијата во која биле тргувани, е основен елемент на таквиот пристап заснован на човекови права.⁴ Со цел да даде поддршка на земјите членки во спроведувањето на овие обврски, Специјалниот претставник и координатор на ОБСЕ за борба против трговијата со луѓе (во натамошниот текст „СП“), во блиски консултации со партнерите во Алијансата против трговија со луѓе, се вклучи во изготвувањето на насоки на политика за да им помогне на државите да ја преточат во пракса обврската за неказнување на жртвите на трговија.

[3] Овој документ го истражува начелото на неказнување во меѓународното право и обемот на неговата примена, и дискутира за предизвиците во неговата практична примена. Тој содржи голем број на практични примери и судски предмети дадени на увид од страна на национални агенции, НВО-и и правници кои темелно ги истражувале овие прашања, особено Белгискиот центар за еднакви можности и спротивставување на расизмот, Канцеларијата на Холандскиот национален известувач за трговија со луѓе, како и судови и правници од Велика Британија. Во својот завршен дел, документот содржи практични насоки и формулација на препораките за

² Совет на министри на ОБСЕ -Декларација за трговија со луѓе (*Declaration on Trafficking in Human Beings*), MC(10). JOUR/2 (Порто, 7 декември 2002 год.), Анекс 2, Дел II, став 6.

³ Постојан совет на ОБСЕ, Одлука бр. 557/Rev. 1 *Акциски план на ОБСЕ за борба против трговијата со луѓе (OSCE Action Plan to Combat Trafficking in Human Beings)*, PC.DEC/557/Rev.1 (Виена, 7 јули 2005 год.), Поглавје IV, став 5.2.

⁴ Совет на министри на ОБСЕ, Одлука бр. 1 *Јакнење на напорите на ОБСЕ за борба против трговијата со луѓе (Enhancing the OSCE's Efforts to Combat Trafficking in Human Beings)*, MC(8).DEC/1 (Виена, 28 ноември 2000 год.), став 9; Совет на министри на ОБСЕ, Декларација на министрите за борба против сите форми на трговија со луѓе (*Ministerial Declaration On Combating All Forms of Human Trafficking*), MC.DOC/1/11/Corr.1 (Вилнус, 7 декември 2011 год.).

¹ ИЛО, *Глобална проценка на принудна работа (ILO, Global Estimate of Forced Labour)*, (Женева, 2012 год.): Во 2012, Меѓународната организација на трудот процени дека 20,9 милиони луѓе се жртви на принудна работа на глобално ниво. Оваа проценка ја прикажува правата слика на трговијата со луѓе.

политика и законодавство, во насока на делотворно спроведување на одредбата за неказнување во однос на жртвите на трговија со луѓе.

2. Образложение на одредбата за неказнување

[4] Казнувањето на жртвите на трговија со луѓе за злосторства кои се директно поврзани со тргувањето претставува повреда на нивното основно достоинство. Тоа истовремено претставува сериозно порекнување на вистината и правдата. Таквото казнување ги обвинува жртвите за злосторствата на нивните трговци, за злосторства кои тие не би ги извршиле доколку не се жртви на трговија. Криминализацијата на жртвите на трговија може да е еднаква на кривичното гонење на жртвите од страна на државата: таа не само што не ги зема предвид тешките кривични дела извршени против жртвата на трговија, кои треба да бидат предмет на истрага, туку и не ги препознава тргуваните лица како жртви и сведоци на таквите тешки кривични дела и ја поттикнува нивната виктимизација и/или траума преку наметнување на неправедни казни. Наместо да се третираат како жртви, тие се третираат како криминалци. Ваквата пракса дополнително ја поттикнува трговијата со луѓе бидејќи не се соочува со вистинските сторители на кривични дела, ги обесхрабрува жртвите на трговија да дадат докази против трговците со луѓе и им овозможува на трговците да воспостават поголема контрола врз жртвите заканувајќи им се со казнување од страна на самата држава. Трговците ќе го поддржуваат казнувањето на жртвите бидејќи тоа едноставно им оди во прилог: жртвите се оние кои ги сносат кривичните санкции, додека вистинските сторители остануваат неказнети.

[5] Образложението за неказнување на жртвите на трговија со луѓе е тоа што, додека навидум жртвата е таа која извршила кривично дело, како што е нелегален премин преку државна граница или кражба, во реалност тргуваното лице постапува без никаква автономија на волја. Тие немаат, или имаат ограничена слободна волја поради степенот на контрола која се врши врз нив и методите кои се користат од страна на трговците; како резултат, тие не се одговорни за извршувањето на кривичното дело и оттаму не треба да се сметаат за одговорни за извршениот противзаконски акт. Истото се однесува и на ситуации кога жртвата избегала од трговецот и кривичното дело кое го извршила произлегува директно како последица на нејзиниот статус на тргувано лице.

[6] Силата на начелото на неказнување произлегува не само од неговото признавање како правно обврзувачка норма од страна државите на меѓународно ниво, во мерки усвоени од страна на Советот на Европа и Европската Унија,⁵ туку и преку примена на правото на

Користењето лажни документи за идентификација од страна на жртвите се оценува како фактор кој потврдува случај на експлоатација

Трговците често ги принудуваат лицата кои се жртви на трговија заради сексуална експлоатација да купуваат лажни документи за идентификација или фалсификувани пасоши кои ги користат за време на полициски контроли. Во една пресуда, Апелациониот суд во Гент испита ситуација во која жртва на трговија била принудена да пријави лажен идентитет и државјанство на службеникот за имиграција, и Судот сметал дека тој факт потврдува дека лицето било експлоатирано.

Извор: Центар за еднакви можности и спротивставување на расизмот (Centre for Equal Opportunities and Opposition to Racism), *Трговија со и криумчарење на луѓе (Trafficking in and smuggling of human beings)* (Белгија) во врска со пресудата на Апелациониот суд во Гент (Белгија), 31 мај 2007 год. Пресудата е достапна на холандски јазик на: <http://www.diversite.be/diversiteit/files/File//Rechtspraak_jurisdiction/mensenhandel_TEH/2007/h07-05-31_a_Gent.pdf>, пристапено на 10 април 2013 год.; резиме на француски јазик е достапно на: <http://www.diversite.be/?action=rechtspraak_detail&id=496&select_page=68>, пристапено на 10 април 2013.

[7] Сите правни системи наметнуваат одговорност на лица кои вршат кривични дела и прекршоци. Меѓутоа, одговорноста и вината може да се избегнат кога ќе се утврди дека даденото лице се бранело, постапувало под присила или било неспособно.

[8] Жртвите на трговија, изземајќи го фактот дека биле предмет на трговија (и во отсуство на друг фактор кој би ја ограничил нивната одговорност, како што се старост или намалена способност за расудување), вообичаено би се сметале за правно способни лица кои сносат одговорност за своите постапки. Нивната одговорност за кривични дела поврзани со трговијата со луѓе е меѓутоа ограничена со фактот што нивната слобода на делување е ограничена од страна на трговците или чинот на тргување: тие се принудени да вршат кривични дела додека се предмет на трговија или како последица на тргувањето со нив.

[9] Ранливата состојба на тргуваното лице се влошува кога државата не го препознава таквото лице како жртва на трговија, како можна последица на што на таквото лице може му биде скратено правото на безбедност и помош како тргувано лице и наместо тоа со него да се постапува како со обичен осомничен за кривично дело. Државите се должни да обезбедат квалификувани и обучени лица кои можат да ги идентификуваат и да им помогнат на жртвите на трговија.⁶ Идентификацијата е

⁵ Совет на Европа, *Конвенција за акција против трговија со луѓе (Convention on Action against Trafficking in Human Beings)*, CETS бр. 197 (Варшава, 2005 год.), Член 26; Европска Унија, *Директива 2011/36/EU на Европскиот парламент и на Советот од 5 април 2011 за спречување и борба против трговија со луѓе и заштита на жртвите, со која се заменува Рамковната одлука 2002/629/JHA на Советот (Directive 2011/36/EU of the European Parliament and the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA)* 5 април 2011 год.), Член 8.

⁶ За одредби за помош и заштита, види: Обединети нации, *Протокол за спречување, сузбивање и казнување на трговија со луѓе, особено жени и деца со кој се дополнува Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the Convention against Transnational Organized Crime)* (15 ноември 2000 год.), UN Doc. A/45/49 (Vol.1), Членови 6-8 од Протоколот и Членови 24-25 од Конвенцијата; Совет на Европа, *Ор. Сит.*, Членови 10-17; Европска Унија, *Ор. Сит.*, Членови 11-17; ОБСЕ ОДИХП, *Оберски на ОБСЕ за човекова димензија*

од клучно значење бидејќи доколку не се случи, на жртвите им се скратува основна помош и можно е со нив да се постапува како со лица осомничени за кривични дела. Соодветно на тоа, државите мора да воспостават механизми и постапки за точна идентификација на жртвите на трговија за тие да може да бидат брзо препознаени како такви и со нив да се постапува во целосна согласност со нивните потреби и права. Едно од тие права е жртвите на трговија со луѓе да не бидат казнувани за кривични дела предизвикани или директно поврзани со трговијата на која се предмет.

3. Начелото на неказнување во меѓународното право

[10] Државите мора да обезбедат дека жртвите не се казнуваат за кривични дела извршени во текот, или како последица на ситуацијата во која тие се предмет на трговија. Клучниот мултилатерален инструмент со кој се регулира трговијата со луѓе е Протоколот на Обединетите нации за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца, со кој се дополнува Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал (во натамошниот текст „Протокол од Палермо“).⁷ Тој инструмент не обезбедува експлицитно неказнување на жртвите. Сепак, според член 2(б), една од целите на Протоколот е да „*ги заштити и да им помогне на жртвите на таквата трговија, почитувајќи ги нивните човекови права во потполност*“. Работната група за трговија со луѓе, која има функција да „*ја советува и да ѝ помогне на Конференцијата [на потписнички на UNCTOC] во спроведувањето на нејзиниот мандат во однос на Протоколот за трговија со луѓе*“, во тој контекст во 2009 година го препорача следното:

„*За да обезбедат неказнување на лицата кои биле предмет на трговија со луѓе, како и ослободување од кривично гонење на истите, државите потписнички треба: (а) да воспостават соодветни процедури за идентификација на жртвите на трговија со луѓе и поддршка на истите; (б) да ја разгледаат, во согласност со нивното домашно законодавство, можноста за неказнување и ослободување од кривично гонење на лицата кои биле предмет на трговија со луѓе за незаконски дела кои тие ги извршиле како директна последица на нивната ситуација како тргувани лица или кога биле принудени да извршат такви незаконски дела [...]*“.⁸

Во 2010 година, Работната група ја потврди препораката и отиде чекор напред барајќи од државите да обезбедат:

“*дека одредбите за неказнување и ослободување од кривично*

гонење на лицата кои биле предмет на трговија со луѓе содржани во домашното законодавство, насоките, прописите, преамбулите или други инструменти треба да бидат јасно наведени. На тој начин, државите членки се поттикнуваат да ги користат инструментите на техничка помош како што се Модел законот против трговија со луѓе на УНОДЦ и начелата и насоките како што се Препорачаните начела и насоки за човекови права и трговија со луѓе на Канцеларијата на Високиот комесар на ОН за човекови права, како и кои било други регионални стандарди и насоки [...]“.⁹

Понатаму, информативниот документ за состанокот на Работната група во 2010 година, кој го изготви Секретаријатот, во тој контекст наведува:

„*Основен елемент за заштита на жртвите на трговија со луѓе и на нивните права мора да биде тоа што државите нема да ги казнуваат и кривично гонат жртвите на трговија за кривични дела кои се поврзани со трговијата како што се поседување лажен пасош или работа без дозвола, дури и кога тие лица се согласиле да користат лажни документи или да работат без дозвола. Слично, се расправа дека државите не треба кривично да ги гонат или казнуваат лицата кои биле предмет на трговија со луѓе за злосторства кои тие ги извршиле во текот на тргувањето со нив.*“¹⁰

[11] Обврска за неказнување е предвидена во неколку инструменти по усвојувањето на Протоколот од Палермо. Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе предвидува, во член 2б:

„*Секоја Страна предвидува, во согласност со основните начела на својот правен систем, можност да не се наметнуваат санкции на жртвите за нивната вклученост во незаконски активности, до степенот до кој тие биле принудени на тоа.*“¹¹

[12] Специјалниот претставник смета дека одредбата за неказнување треба да се толкува во духот на дефиницијата на трговијата со луѓе, особено во однос на принуда. Сеопфатната дефиниција на принудата ги вклучува сите средства на трговија: закана/употреба на

(OSCE Human Dimension Commitments), Vol. 1 Тематска компилација, 3-то издание (Варшава, 2011 год.), дел 6.2.3; Види и Европски суд за човекови права, Предметот *Rantsev v. Cyprus and Russia*, Барање бр. 25965/04 (Стразбур, 7 јануари 2010 год.), <<http://www.un-hcr.org/refworld/docid/4b4f0b5a2.html>>, пристапено на 31 јануари 2013 год, во однос на позитивните обврски на државите согласно член 4 од Европската конвенција за човекови права за идентификација и помош на жртвите на трговија и истрага на трговијата со луѓе.

⁷ Обединети нации, Оп. Cit., <http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-12-a&chapter=18&lang=en>, пристапено на 10 април 2013 год.

⁸ Обединети нации, *Извештај за средбата на Работната група за трговија со луѓе одржана во Виена на 14 и 15 април 2009*, CTCOC/COP/WG.4/2009/2 (21 April 2009), <http://www.unodc.org/documents/treaties/organized_crime/Final_report_English_TIP.pdf>, пристапено на 10 април 2013 год..

⁹ Обединети нации, *Извештај за средбата на Работната група за трговија со луѓе одржана во Виена од 27 до 29 јануари 2010*, CTCOC/COP/WG.4/2010/6 (17 февруари 2010 год.), <http://www.unodc.org/documents/treaties/organized_crime/2010_CTOC_COP_WG4/CTOC_COP_WG4_2010_final_report_E.pdf>, пристапено на 10 април 2013 год..

¹⁰ Работна група на Обединетите нации за трговија со луѓе, *Неказнување и ослободување од кривично гонење на жртви на трговија со луѓе: административни и судски пристапи кон кривични дела извршени во процесот на такво тргување (Non-punishment and non-prosecution of victims of trafficking in persons: administrative and judicial approaches to offences committed in the process of such trafficking)*, CTCOC/ COP/WG.4/2010/4 (9 декември 2009), став 10, <http://www.unodc.org/documents/treaties/organized_crime/2010_CTOC_COP_WG4/WG4_2010_4_E.pdf>, пристапено на 10 април 2013 год.

¹¹ Совет на Европа, *Конвенција за акција против трговија со луѓе (Convention on Action against Trafficking in Human Beings)*, CETS бр. 197 (Варшава, 2005 год.), <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/197.htm>>, пристапено на 10 април 2013 год.

сила, други форми на присила, киднапирање, измама, лага, злоупотреба на моќ или ранлива положба.

„Принудата“ да се изврши кривично дело така вклучува цела низа на реални околности во кои жртвите на трговија со луѓе ја губат можноста да постапуваат во согласност со нивната слободна волја; не само под закана од физичко насилство или емотивна злоупотреба, туку и во поразително честите сценарија кога трговците ги експлоатираат жртвите преку злоупотреба на нивната ранлива положба.

[13] Член 26 од Конвенцијата на Советот на Европа им наметнува јасна обврска на државите да ја предвидат можноста за неказнување. Тука се чини дека на државите им е оставена одредена слобода на одлучување дотолку што не се пропишува забрана за државите да наметнуваат санкции. Тоа е појаснето во Појаснувачкиот извештај приложен кон Конвенцијата, кој предвидува, во став 274:

„Секоја страна може да ја почитува обврската утврдена во Член 26, така што ќе утврди одредба од материјално или процесно кривично право, или каква било друга мерка, која дозволува можност за неказнување на жртвите кога [...] се исполнети законските услови [...]“.¹²

[14] Специјалниот претставник смета дека државите имаат обврска да обезбедат имунитет на жртвите од казнување кога кривичните дела кои ги извршиле биле предизвикани или директно поврзани со фактот дека тие биле предмет на трговија, и државите имаат одреден степен на слобода на одлучување единствено во однос на начинот на кој ќе го спроведат барањето за неказнување, во согласност со нивниот национален правен систем. Покрај тоа, Специјалниот претставник смета дека одредбата за неказнување ја вклучува обврската да се обезбеди имунитет на жртвите не само од санкционирање, туку и од кривично гонење и притвор.

Жртви на трговија присилени да користат лажни пасоши

Млада жена од Нигерија била експлоатирана заради проституција во Белгија; таа била принудена од страна на нејзиниот трговец да користи лажен пасош за да добие дозвола за престој. Иако била препознаена како жртва од страна на Кривичниот суд во Брисел, подоцна била кривично гонета и осудена во отсуство за користење на лажен пасош од страна на друг суд во Антверп, кој не знаел за претходната одлука. Во текот на жалбената постапка, жртвата, а подоцна и обвинителот, тврделе дека постои оправдување, односно дека жртвата немала слобода да делува и трговецот ја присилител да користи лажен пасош; судијата пресудил дека таа не е одговорна бидејќи била насилно приморана да го изврши кривичното дело.

Извор: Центар за еднакви можности и спротивставување на расизам, Податоци за предмети од Кривичниот суд во Антверп (Белгија), 26 април 2006 и 2 април 2008 год.

[15] ГРЕТА, телото за мониторинг на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговија со луѓе, експлицитно го толкува член 26 на следниот начин:

„Член 26 од Конвенцијата на Советот на Европа, читан заедно со Појаснувачкиот извештај, утврдува позитивна обврска за Страните да усвојат мерки кои конкретно се однесуваат на ослободувањето од одговорност на жртвите на трговија со луѓе. Појаснувачкиот извештај наведува дека таквите законодавни мерки би можеле да претставуваат „одредби од материјалното или процесното кривично право, или било која друга мерка.“ На Страните им е оставен простор да одлучат до кој степен националните органи ќе ги применуваат таквите мерки, но прво мора да се донесат конкретни законски одредби кои се однесуваат на жртвите на трговија со луѓе. Криминализацијата на жртвите на трговија со луѓе не само што е во спротивност со обврската на државата да обезбеди услуги и помош на жртвите, туку истовремено ги обесхрабрува жртвите да пристапат и да соработуваат со агенциите за спроведување на законот, што исто така влијае на обврската на државата да истражува и кривично да ги гони оние кои се одговорни за трговијата со луѓе.“¹³

[16] Оттука произлегува дека за заштитата од неказнување да биде делотворна, државите треба да усвојат закони за заштита на лицата кои биле предмет на трговија со луѓе од незаконско казнување за кривични дела поврзани со трговијата со луѓе. Начелото на неказнување воспоставува законско право за жртвите на трговија. Како такво, тоа треба да биде заштитено во домашното право.

[17] Во 2011 година, тенденцијата кон признавањето на обврската за неказнување беше интензивизирана со усвојувањето на Директивата на Европската Унија за спречување и борба против трговијата со луѓе и заштита на жртвите на трговија (Директива 2011/36/EU).¹⁴ Пристапот кој се застапува во Директивата се чини поширок од оној во Конвенцијата на Советот на Европа; Директивата утврдува експлицитна обврска да не се покренува кривично гонење. Член 8 предвидува:

„Државите членки, во согласност со основните начела на нивните правни системи, ги преземаат неопходните мерки за да обезбедат дека надлежните национални власти имаат право да не ги гонат кривично или да не наметнуваат санкции на жртвите на трговија со луѓе за нивната вклученост во криминални активности кои тие биле присилени да ги извршат како директна последица на фактот што биле предмет на кои било од делата [т.е. кривичните дела поврзани со трговијата со луѓе] на кои се повикува член 2.“ (додаден акцент).

¹³ Комитет на Потписнички на Конвенцијата на Советот на Европа против трговија со луѓе, Извештај од седмиот состанок на Комитетот на Потписничките (Meeting Report of the 7th meeting of the Committee of the Parties), (Стразбур, 30 јануари 2011 год.), THB-CP(2012)RAP7 (Стразбур, 9 февруари 2012 год.), додаток II, став 7.

¹⁴ Европска Унија, Директива 2011/36/EU на Европскиот парламент и на Советот од 5 април 2011 за спречување и борба против трговијата со луѓе и заштита на жртвите, која ја заменува Рамковната одлука 2002/629/JHA на Советот 2002/629/JHA (Directive 2011/36/EU of the European Parliament and the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA) (5 април 2011 год.): Таа е обврзувачка за сите држави членки на ЕУ, освен Данска.

¹² Комитет на министри на Советот на Европа, Појаснувачки извештај кон Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговија со луѓе (Explanatory Report to the Council of Europe Convention on action against trafficking in human beings), CM(2005)32 Адендум 2 конечна верзија (3 мај 2005 год.), <<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=828773&Site=CM>>, пристапено на 10 април 2013 год.

[18] Содржината на Директивата уште појасно го опишува обемот и целта на одредбата за неказнување:

„Жртвите на трговија со луѓе треба, во согласност со основните начела на правните системи на релевантните држави членки, да бидат заштитени од кривично гонење или санкционирање за криминални активности како што се користење на лажни документи, или кривични дела кои произлегуваат од законот за проституција или имиграција, кои тие биле принудени да ги извршат како директна последица на фактот дека биле предмет на трговија со луѓе. Целта на таквата заштита е да се заштитат човековите права на жртвите, да се избегне дополнителна виктимизација и тие да се поттикнат да отстапат како сведоци во кривични постапки против сторителите.“¹⁵

[19] Начелото на неказнување е признаено во инструменти усвоени во други области на меѓународното право. Повторно, образложението е дека даденото лице било на некој начин принудено во околности во кои неговата слобода на делување била ограничена и затоа треба да биде ослободено од кривична одговорност. Така, Конвенцијата на ОН која се однесува на статусот на бегалците предвидува, во член 31.1, дека страните

„нема да наметнуваат санкции, поради нелегален влез или присуство во земјата, на оние бегалци кои доаѓаат директно од територија каде нивниот живот или слобода биле загрозувани [на одреден специфичен начин], влез или присуство на нивна територија без одобрение, под услов тие да се пријават на властите без одлагање и да покажат валидна причина за нивниот нелегален влез или присуство.“¹⁶

3.1 Инструменти на „меко право“

[20] Начелото на неказнување и некриминализација на лицата кои биле предмет на трговија со луѓе е признаено во неколку инструменти на „мекото право“ усвоени во текот на изминатата деценија. Овие инструменти потенцираат дека човековите права на лицата кои биле предмет на трговија со луѓе треба да бидат во средиштето на напорите за спречување и борба против трговијата со луѓе.

[21] Начелото 7 од Препорачаните начела и насоки за човекови права и трговија со луѓе,¹⁷ усвоени од Канцеларијата на Високиот комесар на ОН за човекови права, наведува:

„ Лицата кои се предмет на трговија со луѓе нема да бидат приведени, обвинети или гонети за незаконски влез или престој во земјите на транзит и дестинација, или за нивната вклученост во

незаконски активности до степенот до кој таквата вклученост е директна последица на нивната состојба како тргувани лица.“

Ова начело се повторува четири пати, во различни контексти, во придружните насоки кои имаат за цел да појаснат какво дејство треба да му се даде на ова начело.¹⁸ Квалификацијата дека, во случај на возрасни лица,¹⁹ незаконските активности мора да бидат „директна последица“ на ситуација во која лицето е предмет на трговија, потенцира дека не сите дела на тргуваните лица треба да се изземат: тоа е исклучок од општото правило дека лицето мора да ги прифати правните последици од своите дела; незаконското делокое останува незаконско- мора да било предизвикано од фактот што лицето кое е инаку одговорно, е или било предмет на трговија со луѓе.

Тргувани работници поседуваат лажни документи

Во една мултидисциплинарна акција во дејноста на перални за возила, белгиските службеници за спроведување на законот откриле случај на трговија со луѓе заради трудова експлоатација. Работниците имале лажни документи за идентификација и договори за вработување, живееле и работеле во тешки услови на експлоатација и биле целосно зависни од нивните работодавци. За неколкумина од работниците било утврдено дека се жртви на трговија со луѓе и согласно тоа тие не биле кривично гонети за поседување на лажни документи. Меѓутоа, во текот на истрагата било утврдено дека еден од работниците бил вмешан во корумпирање на службеник на амбасада со цел да добие пасош; овој работник не се сметал за жртва. Исто така, во истиот предмет, на друг тргуван работник му било одбиено барањето за престој бидејќи во минатото добил негативен одговор на неговото барање за добивање статус; поради тоа му е врачен налог за депортација.

Извор: Центар за еднакви можности и спротивставување на расизам, *Годишен извештај за трговија со и криумчарење на луѓе 2010: Борба против социјална измама за спречување на трговија со луѓе (Annual Report on Trafficking in and Smuggling of Human Beings 2010: Combating social fraud to prevent trafficking in human beings)* (Брисел, октомври 2011 год.), стр. 59-63, <http://www.diversiteit.be/?action=publicatie_detail&id=135&thema=5&setLanguage=3>, пристапено на 10 април 2013 год.

¹⁵ Европска Унија, Op. Cit., став 14.

¹⁶ Обединети нации, Конвенција за статусот на бегалците (*Convention relating to the Status of Refugees*), 189 UNTS 150 (Женева, 28 јули 1951 год). Покрај тоа, обврската да не се наметнуваат „санкции“ според домашното казнено право на бегалци и баратели на азил, Доколку е неопходно, тие мора да го ревидираат домашното казнено законодавство или упатствата/праксата на кривично гонење за да обезбедат дека ниту едно лице кое има право на примена на одредбите од член 31 нема да биде изложено на ризикот да биде осудено.“ <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Admin/1999/765.html>>, пристапено на 10 април 2013 год.

¹⁷ Канцеларија на Високиот комесар на ОН за човекови права, *Препорачани начела и насоки за човекови права и трговија со луѓе (Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking)*, E/2002/68/ Add.1 (2002), <<http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f1fc604.html>>, пристапено на 31 јануари 2013 год.

¹⁸ Ibid., Насока 2.5 (обезбедува ослободување од кривично гонење за кршење на имиграциони закони или за вклученост во активности како директна последица на фактот што лицето е предмет на трговија со луѓе); Насока 4.5 (обезбедува дека законите спречуваат кривично гонење, притвор или казнување од истите причини); Насока 5.5 (обезбедува дека полициските органи не ги доведуваат тргуваните лица во опасност да бидат казнети за кривични дела извршени поради ситуацијата во која се наоѓаат); Насока 8.3 (обезбедува дека децата кои се жртви на трговија со луѓе не подлежат на кривични постапки или санкции за кривични дела поврзани со нивната ситуација како жртви на трговија со луѓе).

¹⁹ Ibid., Насока 8.3. Види и дел 6.1 подолу за насоки за предмети кои се однесуваат на деца.

[22] Државите членки на ОБСЕ се обврзале „да обезбедат дека мерките усвоени за целите на спречување и борба против трговијата со луѓе немаат негативен ефект врз правата и достоинството на лицата, вклучувајќи ја нивната слобода на движење.“²⁰ Начелото на неказнување се заговара на ниво на ОБСЕ уште од Советот на министри одржан во 2000 година кој се обврзал:

„дека ќе ги преземе сите неопходни мерки, вклучувајќи усвојување и спроведување на закони, со кои ќе се криминализира трговијата со луѓе, вклучувајќи соодветни санкции, со цел да се обезбеди ефективна реакција на агенциите за спроведување на законот и кривично гонење. Таквите закони треба да усвојат пристап заснован на човековите права во решавањето на проблемот со трговијата со луѓе, и да вклучат одредба за заштита на човековите права на жртвите, со што ќе обезбедат дека жртвите на трговија со луѓе нема да подлежат на кривично гонење само затоа што биле предмет на трговија.“²¹

Оваа обврска секогаш одново се нагласува до денешен ден; во Декларацијата од Вилнус, Советот на министри на ОБСЕ потврдува:

„10. Потврдуваме дека соодветни мерки треба да се преземат за да се обезбеди дека, кога е применливо, идентификуваните жртви на трговија со луѓе нема да бидат санкционирани за нивната вклученост во незаконски активности до степенот до кој тие биле принудени на тоа.“²²

[23] Ова начело понатаму е признаено и во резолуциите на Генералното собрание на Обединетите нации,²³

²⁰ Постојан совет на ОБСЕ, Одлука бр. 557/Rev.1 Акциски план на ОБСЕ за борба против трговија со луѓе (OSCE Action Plan to Combat Trafficking in Human Beings), PC.Dec/557/Rev.1 (Виена, 7 јули 2005 год.), Поглавје IV, став 5.2.

²¹ Совет на министри на ОБСЕ, Одлука бр. 1 Јакнење на напорите на ОБСЕ за борба против трговијата со луѓе (Enhancing the OSCE's Efforts to Combat Trafficking in Human Beings), MC(8).DEC/1 (Виена, 28 ноември 2000 год.), став 9.

²² Совет на министри на ОБСЕ, Министерска декларација за борба против сите форми на трговија со луѓе (Ministerial Declaration on Combating All Forms of Human Trafficking), MC.DOC/11/11/Corr.1 (7 декември 2011 год.); ОБСЕ, Анотирана агенда од Семинарот за човекова димензија на ОБСЕ од 2012 (Annotated Agenda of the 2012 OSCE Human Dimension Seminar), CIO.GAL/51/12/Rev.1 (10 мај 2012 год.): „Пристапот кој го нагласува владеењето на правото и се заснова на човекови права во врска со трговијата со луѓе и клучен елемент на обврската за заштита на правата на жртвите подразбира и жртвите на трговија да не подлежат на кривично гонење единствено поради тоа што биле предмет на трговија со луѓе и да не се санкционираат заради нивната вклученост во незаконски активности до степенот до кој биле принудени на тоа. Со други зборови, жртвите на трговија со луѓе не треба да бидат кривично гонети или казнувани, вклучително и за кривични или прекршочни дела кои ги извршиле како последица или како резултат на тргувањето со нив. Државите членки на ОБСЕ се обврзале да обезбедат дека барањето за неказнување и отсуство на кривично гонење на жртвите на трговија со луѓе се спроведува на национално ниво“.

²³ Обединети нации, Резолуција за трговија на жени и девојки (Resolution on Traffic in Women and Girls) усвоена од Генералното собрание, A/RES/55/67 (31 јануари 2001 год.), став 6; исто така, Резолуција за глобален план на акција за борба против трговија со луѓе (Resolution Global Plan of Action to Combat Trafficking in Persons): резолуција/усвоена од Генералното собрание A/RES/64/293 (12 август 2010 год.): бара од државите да „обезбедат дека жртвите на трговија со луѓе се третираат како жртви на злосторство и националното законодавство делотворно да ги криминализира сите облици на трговија“, и апелира до „владите да ги преземат соодветните мерки кои би обезбедиле дека идентификуваните жртви на трговија со луѓе нема да бидат санкционирани поради тоа што биле предмет на трговија со луѓе и

Бриселската декларација за спречување и борба против трговијата со луѓе²⁴ и Декларацијата од Мајами за начелата на трговијата со луѓе.²⁵ Одредба за неказнување беше исто така вклучена во Модел законот на Комонвелтот на независни држави (КНД) за давање помош на жртвите на трговија со луѓе.²⁶ Модел законот на КНД го утврдува начелото во член 5, точка 3, во кој се бара ослободување од кривична одговорност за жртвите на трговија со луѓе за кривични дела извршени поради тоа што тие лица биле принудени на тоа како жртви на трговија со луѓе.²⁷ Групата експерти за трговија со луѓе на Европската комисија исто така го поддржа неказнувањето²⁸, како и Работната група на ОН за трговија со луѓе.²⁹ Специјалниот известувач на Обединетите нации за трговија со луѓе, особено жени и деца, исто така се залагаше за неказнување и некриминализација на тргуваните лица.³⁰

[24] По усвојувањето на Протоколот од Палермо, преовладува тренд на сè поширока поддршка на ова начело во необврзувачки инструменти усвоени од различни тела на чинители, но и на значајно признание и прифаќање од страна на државите дека неказнувањето е соодветно, дури и потребно, кога лицето кое го извршило кривичното дело не делувало независно.

[25] Должноста за неказнување, втемелена во

нема да видат виктимизирани како резултат на акцијата која ја преземаат државните власти“.

²⁴ Европска Унија (ЕУ), Бриселска декларација за спречување и борба против трговија со луѓе (Brussels Declaration on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings), 14981/02 (29 ноември 2002 год.), став 7, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4693ac222.html>, пристапено на 10 април 2013 год.: „Жртвите на трговија мора да бидат препознати како жртви на сериозно злосторство. Затоа, тие не треба да бидат одново виктимизирани, дополнително стигматизирани, криминализираани, кривично гонети или задржувани во притвор за кривични дела кои жртвите можеби ги извршиле како дел од процесот на трговија со луѓе.“

²⁵ Декларација од Мајами за начелата на трговија со луѓе (The Miami Declaration of Principles on Human Trafficking) (10 февруари 2005 год.), став 28: „Лицето кое е предмет на трговија со луѓе мора да биде признаено како жртва на кривично дело трговија со луѓе. Државите не смеат да го криминализираат статусот на тргуваните лица и не треба да ги санкционираат жртвите за незаконски дела, како што се нелегална имиграција или проституција, или други дела поврзани со чинот на трговија“.

²⁶ Комонвелт на независни држави (КНД), Модел закон за давање помош на жртвите на трговија (Model Law on Providing Assistance to the Victims of Trafficking) (2008).

²⁷ Ibid.

²⁸ Европска комисија, Мислење бр. 1/2008 на Експертската група за трговија со луѓе за ревизијата на Рамковната одлука на Советот од 19 јули 2002 за борба против трговијата со луѓе (Opinion No.1/2008 of the Experts Group on Trafficking in Human Beings on the Revision of the Council Framework decision of 19 July 2002 on Combating Trafficking in Human Beings) (17 октомври 2008 год.), стр. 4.

²⁹ Обединети нации, Извештај за состанокот на Работната група за трговија со луѓе (Report on the meeting of the Working Group on Trafficking in Persons) одржан во Виена на 14 и 15 април 2009 год., CTC/COP/WG.4/2009/2 (21 април 2009 год.), <http://www.unodc.org/documents/treaties/organized_crime/Final_report_English_TIP.pdf>, пристапено на 10 април 2013 год., став 12: „Државите членки треба [...] да ја разгледаат, во согласност со нивното домашно законодавство, можноста за неказнување и ослободување од кривично гонење на лицата кои биле предмет на трговија со луѓе за незаконски дела кои тие ги извршиле како директна последица на нивната ситуација како тргувани лица или кога биле принудени да извршат такви незаконски дела“.

³⁰ Совет на ОН за човекови права, Извештај на Специјалниот известувач за трговија со луѓе, особено жени и деца (Report of the Special Rapporteur on trafficking in persons, especially women and children), Joy Ngozi Ezeilo, A/HRC/20/18 (6 јуни 2012 год.), ставови 23-30.

меѓународното право, мора да се имплементира од страна на државите во нивните домашни практики. Сите држави се обврзани да обезбедат дека нивните домашни законодавства се усогласени со меѓународните обврски, независно од барањата или комплексноста на нивните правни системи. Виенската конвенција од 1996 година за правото на меѓународните договори предвидува, во член 27 (во дел):

“Страна не може да се повика на одредбите од своето внатрешно право за да оправда неизвршување на договор”.³¹

Во случај на конфликт помеѓу домашното законодавство и меѓународната обврска, втората има обврзувачки карактер за државата. Затоа, оние држави кои се потписнички³² на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговија со луѓе треба, за да делуваат во склад со тој инструмент, доколку е нужно, да преземат чекори за да обезбедат дека начелото на неказнување има вистинско и практично дејство, како што бара член 26.

4. Начелото на неказнување: основен елемент на пристапот заснован на човекови права

[26] Жртвите на трговија со луѓе се жртви на едно или повеќе тешки кривични дела. Државите имаат обврска да им помогнат на таквите лица, и да не постапуваат со нив како со криминалци. Препорачаните начела и насоки на ОН за човекови права и трговија со луѓе наведуваат дека „човековите права на жртвите на трговија со луѓе треба да бидат во средиштето на сите напори за спречување и борба против трговијата со луѓе, како и за заштита, помош и надомест на штета на жртвите.”³³ Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе од 2005 година во својата Преамбула јасно го наведува следното: „Земајќи предвид дека почитувањето на човековите права, заштитата на жртвите и акцијата за борба против трговијата со луѓе мора да бидат примарни цели.”³⁴ Во Декларацијата на Советот на министри од Порто, државите членки на ОБСЕ исто така потврдија: „Достоинството и човековите права на жртвите мора секогаш да се почитуваат.”³⁵ Санкционирањето на лице за дела кои тоа ги извршило

како причина или директна последица на ситуацијата во која било предмет на трговија со луѓе мора да се набљудува во тој контекст: тоа би значело не само неправедно казнување и стигматизирање на жртвите на едно тешко кривично дело, туку и повреда на овие цели во заштитата на човековите права.

[27] Начелото на неказнување, покрај тоа што бара од државите да се воздржат од одредено делување против жртвите на трговија со луѓе, исто така наметнува и позитивни обврски за нив. Во предметот Рантсев против Кипар и Русија (*Rantsev v. Cyprus and Russia*), Европскиот суд за човекови права сметаше во врска со член 4 од Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи (забрана на ропство, слугување и присилна работа) дека обврската на државите членки во однос на човековите права вклучува усвојување закони „[...] адекватни за да се обезбеди практична и делотворна заштита на правата на жртвите или потенцијалните жртви на трговија со луѓе.”³⁶ Ваквиот акцент на заштитата на правата на жртвите во реалност укажува на тоа дека обврската се проширува и дека е потребно да се осигури дека таквите лица не се казнуваат за кривични дела кои се причинети од или директно поврзани со трговијата со луѓе: мал е бројот на дела кои би можеле да претставуваат поголеми повреди на правата на жртвата од оние кои се однесуваат на тоа државата кривично да гони или казнува лице за дела кое тоа било принудено да ги изврши од страна на трговецот со луѓе или поради ситуацијата во која е тоа било тргувано лице. Обврската за неказнување е оттука тесно поврзана со обврските на државите да ги препознаат, заштитат и да им помогнат на жртвите на трговија со луѓе³⁷, како и со должноста на државата да истражи ситуација на трговија со луѓе со цел да го идентификува трговецот и да настојува да го доведе пред лицето на правдата вистинскиот виновник.³⁸

[28] Начелото на неказнување може да биде повредено директно и индиректно. Индиректното повредување настанува како резултат на неуспех на државните власти да го препознаат лицето како жртва на трговија што, како последица, води до создавање на нецелосна слика за околностите на стореното кривично дело и кривичната одговорност. Директното кршење на начелото на неказнување се јавува во ситуации кога

³¹ Обединети нации, Виенска конвенција за правото на меѓународните договори (*Vienna Convention on the Law of Treaties*) (1969), Treaty Series, vol. 1155, стр. 331, член 27.

³² Совет на Министри на ОБСЕ, *Одлука бр. 15/05 Спречување и борба против насилство врз жените (Preventing and Combating Violence against Women)* (Љубљана, 6 декември 2005 год.), став 3: ги повикува државите членки да ја потпишат и ратификуваат, кога е соодветно, Конвенцијата на Советот на Европа за акција против тргување со луѓе.

³³ Канцеларија на Високиот комесар на ОН за човекови права, *Препорачани начела и насоки за човекови права и трговија со луѓе (Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking)*, E/2002/68/Add.1 (20 мај 2002 год.), <<http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f1fc60f4.html>>, пристапено на 31 јануари 2013 год.

³⁴ Совет на Европа, *Конвенција за акција против трговија со луѓе (Convention on Action against Trafficking in Human Beings)*, CETS No. 197 (Варшава, 2005 год.), член 26.

³⁵ Совет на Министри на ОБСЕ, *Декларација за трговија со луѓе (Declaration on Trafficking in Human Beings)*, MC(10). JOUR/2 (Порто, 7 декември 2002 год.), Анекс 2, Дел II, став 6.

³⁶ Европски суд за човекови права, *предмет Рантсев против Кипар и Русија (Case of Rantsev v. Cyprus and Russia)*, Поднесок бр. 25965/04 (Стразбур, 7 јануари 2010 год.), <<http://www.unhcr.org/refworld/docid/4b4f0b5a2.html>>, пристапено на 31 јануари 2013 год., став 284.

³⁷ *Ibid.*, став 285: “[...] од државите членки се бара да воспостават законодавна и административна рамка за забрана и казнување на трговија со луѓе. Судот забележува дека Протоколот од Палермо и Конвенцијата против трговија со луѓе повикуваат на потребата од сеопфатен пристап за борба против трговијата со луѓе кој вклучува мерки за спречување на трговијата со луѓе и заштита на жртвите [...] Степенот на позитивните обврски кои произлегуваат од член 4 мора да се разгледуваат во овој поширок контекст.”

³⁸ *Ibid.*, став 286: Позитивните обврски на државите кон жртвите на трговија со луѓе започнуваат со тоа што „државните органи биле свесни, или требало да бидат свесни, за околностите кои поттикнувале веродостојно сомнение дека идентификуваното лице било изложено на реална и директна опасност да стане предмет на трговија со луѓе или експлоатација [...]”.

државните органи кои постапуваат по кривично дело извршено од страна на жртвата на трговија „*требало да бидат свесни*“³⁹ за неговиот/нејзиниот статус на жртва на трговија со луѓе, но не успеале да посветат соодветно внимание на тој факт кога одлучувале за неговата/нејзината одговорност.

5. Идентификација и помош: предуслови за примена на начелото на неказнување

[29] За начелото на неказнување да функционира делотворно, неопходно е да не се презема кривично гонење или други мерки, или, доколку постапката е веќе започната, таквото гонење да биде прекинатото или преземените мерки да се поништат откако ќе се утврди дека даденото кривично дело е извршено во текот, или како последица на трговијата со луѓе. Колку порано лицето се идентификува како жртва на трговија, толку поскоро може да се преземат чекори да се спречат или отповикаат таквите казнени или административни мерки во врска со наводните кривични дела. Затоа, е од основно значење да се воспостават ефективни механизми и процедури за што е можно порано идентификување на жртвите на трговија. Доколку тоа не се стори, со жртвата најверојатно ќе се постапи како со „обичен“ сторител, односно како со лице кое вообичаено би требало да преземе целосна законска одговорност, како и да биде казнето за сторените дела. Затоа, раната идентификација е од клучно значење и државите треба да осигурат дека јавните службеници кои би можеле да дојдат во контакт со жртвите на трговија со луѓе, како што се полициските службеници, граничниот персонал, социјалните служби и трудовите инспектори, се обучени за овој вид на работа и дека меѓусебно соработуваат.⁴⁰ Понатаму, од државните власти се бара да бидат проактивни во откривањето на можни ситуации на трговија со луѓе: обвинителот треба да преземе иницијатива за да осигури дека се спроведува истрага за околностите поврзани со осомниченото лице и околностите на неговото приведување.⁴¹ Специјалниот претставник смета дека е потребна целосна, брза и делотворна примена на Националниот механизам за упатување за идентификација на жртвите. Исто така, од витално значење е судството да биде оспособено да идентификува предмети кои имаат обележја на трговија со луѓе и експлоатација за да поттикне покренување на релевантна истрага од страна на обвинителот во однос на идентификацијата на жртвата и во однос на сторителот. Во такви случаи, можеби на крајот ќе биде потребно судот да го пренасочи предметот кој бил во рамките на системот на кривична правда и да ја упати жртвата на постапки за помош и закрепнување.

[30] За да се обезбеди дека жртвите на трговија со луѓе не се санкционирани или казнувани за дела причинети или директно поврзани со ситуацијата во која тие биле предмет на трговија со луѓе, веднаш штом се јави

основано сомнение дека можеби се работи за случај на трговија со луѓе, потребно е да се изврши внимателна проценка на околностите на случајот. Понатаму, секој налог за депортација од државата треба да биде суспендиран⁴² и тие треба да ја добијат основната помош и поддршка во согласност со нивните потреби и права, вклучувајќи пристап до независен правен совет во врска со нивната ситуација. Член 12.1 од Конвенцијата на Советот на Европа пропишува:

„*Секоја Страна ќе усвои такви законски или други мерки кои ќе бидат неопходни за да им се пружи помош на жртвите при нивното физичко, психолошко и социјално закрепнување. Таквата помош треба најмалку да вклучува:* [...]

е) советување и информирање, особено во однос на нивните законски права и услугите кои им се достапни, на јазик разбирлив за нив“.

Слична обврска постои на ниво на ЕУ.⁴³ Обврските на ОБСЕ за борба против трговија со луѓе исто така ги повикуваат државите да обезбедат дека на жртвите ќе им биде пружена помош, особено пристап до правна помош и советување на јазик кој е разбирлив за жртвата.⁴⁴

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Совет на Министри на ОБСЕ, Одлука бр. 8/07 *Борба против трговија со луѓе заради трудова експлоатација (Combating Trafficking in Human Beings for Labour Exploitation)* (Мадрид, 30 ноември 2007), став 4; Постојан Совет на ОБСЕ, Одлука бр.557/Rev. 1 Акциски план на ОБСЕ за борба против трговија со луѓе (*OSCE Action Plan to Combat Trafficking in Human Beings*) (Виена, 7 јули 2005 год.), Пог. III став 5, Пог. V став 3, Адендум, став 5.

⁴¹ Апелационен суд на Англија и Велс, *Предмет Regina v. O, EWCA Crim 2835* (2008), <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Crim/2008/2835.html>>.

⁴² Совет на Европа, Op. Cit., член 10, став 10.3: „*Кога возраста на жртвата не е позната и кога има причини да се смета дека жртвата е дете, тој или таа ќе се смета за дете и на него/неа ќе се применуваат посебни заштитни мерки сè додека не се потврди неговата/нејзината возраст“.*

⁴³ Европска Унија, *Директива 2011/36/ЕУ на Европскиот парламент и на Советот од 5 април 2011 за спречување и борба против трговија со луѓе и заштита на жртвите, со која се заменува Рамковната одлука на Советот 2002/629/ЈНА (Directive 2011/36/EU of the European Parliament and the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA)* (5 април 2011 год.), член 11.5.

⁴⁴ Совет на Министри на ОБСЕ, Одлука бр. 8/07 *Борба против трговија со луѓе заради трудова експлоатација (Combating Trafficking in Human Beings for Labour Exploitation)* (Мадрид, 30 ноември 2007 год.), став 3; Совет на Министри на ОБСЕ, Одлука бр. 5/08 *Засилување на одговорот на системите на кривична правда во однос на трговијата со луѓе преку сеопфатен пристап (Enhancing Criminal Justice Responses to Trafficking in Human Beings through a Comprehensive Approach)* (Хелсинки, 5 декември 2008 год.), став 10; Постојан совет на ОБСЕ, Одлука бр.557/Rev. 1 Акциски план на ОБСЕ за борба против трговија со луѓе (*OSCE Action Plan to Combat Trafficking in Human Beings*) (Виена, 7 јули 2005 год.), Пог. IV, став 6.1.

Девојка, жртва на трговија со луѓе заради сексуална експлоатација, се вратила како илегален мигрант со лажни документи

Р допатувала во Швајцарија од Источна Европа со помош на познаници. И бил даден лажен пасош во кој стоело дека е постара од 18 години. Била принудена да се проституира на улица; секој ден морала да им дава на своите експлоататори 1000 швајцарски франци. Тие се заканувале дека ќе ја убијат доколку се спротивстави. Во текот на една полициска операција, полицијата открила дека нејзиниот пасош е лажен и дека назначената возраст е неточна; била повикана на сослушување, но не ја кажала својата приказна и била приведена за да биде депортирана; приведувањето во овој случај може само по себе да се смета за казна. НВО ФИЗ (FIZ) слушнала за овој случај и успеала да добие 40-минутна посета на девојката. Таа била многу исплашена и не била подготвена да зборува, но кога сфатила дека адвокатот е запознаен со нејзината ситуација, почнала да зборува и побарала помош. Таа се плашела од нејзиниот макро кој живеел во нејзината земја на потекло, во близина на нејзиното семејство. НВО се обидела, безуспешно, да ја одложи депортацијата. Три дена подоцна, таа била вратена во нејзината родна земја.⁴⁵

Извор: ФИЗ, Трговија со девојки (Trafficking in Girls), Билтен 12 (2012), стр. 3.

6. Опсег на начелото

[31] Начелото на неказнување е пошироко од самата рестрикција на кривичното гонење. Постојат други начини на кои жртвите на трговија со луѓе може да бидат казнети или санкционирани за дела кои ги извршиле во процесот, или како последица на ситуацијата во која биле предмет на трговија со луѓе. Не сите такви дела се кривични дела, иако претставуваат кршење на законот. Жртвите на трговија со луѓе може да прекршуваат и имиграциски закони или други закони поради нелегален премин на граница или поради користење на лажни документи. Дури и ако влегле во земјата легално, тие може да ги прекршат условите за влез преку предолг престој, вработување или кршење на работните прописи. Тие можат, гледано површно, да кршат закони кои ја забрануваат или уредуваат проституцијата. Меѓутоа, реалноста е поинаква: реалноста е дека жртвите на трговија се во оваа ситуација бидејќи биле предмет на трговија со луѓе, што претставува кршење на законот, така што им е одземена нивната автономна волја. Возрасните жртви на трговија со луѓе, според формулацијата на член 3(а) од Протоколот од Палермо, се предмет на „закана или употреба на сила или други форми на присила,

⁴⁵ Швајцарскиот национален акциски план за борба против трговија со луѓе 2012-2014 укажува на одреден број важни постоечки одредби кои се однесуваат на идентификација и заштита на жртвите, вклучувајќи обука и давање приоритет на заштитата на жртвите во однос на спроведување на мерки против странци кои нелегално престојуваат во Швајцарија. Со измените и дополнувањата на Швајцарскиот кривичен законик од 2007 година, воведена е одредба која се однесува на „изземање на жртвите на трговија со луѓе од санкции“. Нејасно е во споменатиот случај дали било поднесено барање за дозвола за престој, или зошто одредбата за неказнување не била применета во таа ситуација.

киднапирање, измама, лага, злоупотреба на моќ или положба на ранливост“, или некој кој има контрола врз нив има корист од тоа што презел контрола врз нив.⁴⁶

Судско толкување на неказнувањето

Во еден скорешен предмет, Апелациониот суд на Велика Британија го коментираше членот 26 од Конвенцијата на Советот на Европа, кој дава пошироко толкување на присилата од она што вообичаено би се подразбирало според англиското обичајно право:

- „[...] член 26 [...] го користи зборот „присилен“ во општа смисла која е соодветна за меѓународен инструмент, и не е ограничена на околностите во кои се утврдува одбрана според англиското обичајно право“;

- „[...] обврската според член 26 [...] се проширува на секое кривично дело кое е извршено од жртва на трговија со луѓе која била на тоа присилена“.

Извор: Апелационен суд на Англија и Велс, Предмет LM, MB, DG, Betti Tabot and Yutunde Tjani –and- The Queen, EWCA Crim 2327 (2010), ставови 11-12.

[32] Жртвите на трговија со луѓе не само што се изложени на ризик да бидат неоправдано гонети, што може да доведе до изрекување на парични казни, па дури и казна затвор, тие се исто така изложени на ризик да бидат санкционирани така што ќе бидат сместени во административен притвор или ќе им бидат наметнати други ограничувања на нивната слобода на движење, како што се „притвор во затворени засолништа“.⁴⁷ Таквиот притвор може да значи кршење на обврските на државата во однос на човековите права. Член 5 од Европската конвенција за човекови права предвидува, во дел:

„1. Секој човек има право на слобода и на безбедност. Никој не смее да биде лишен од слобода, освен врз основа на закон во долунаведените случаи: [...]

(в) ако е уапсен или притворен поради приведување пред надлежна судска власт, кога постои оправдано сомнение дека тоа лице извршило кривично дело, или кога постојат оправдани причини тоа лице да се спречи да изврши кривично дело, или по извршувањето на кривичното дело да побегне; [...]

г) ако се апси или притвора лице врз основа на закон, со цел

⁴⁶ За понови насоки за значењето и опсегот на „злоупотребата на положбата на ранливост“ види: УНОДЦ, Документ за прашањето на злоупотреба на положба на ранливост и други „средства“ во рамките на дефиницијата на трговија со луѓе (UNODC, Issue Paper on Abuse of a Position of Vulnerability and Other „Means“ within the Definition of Trafficking in Persons) (2011), <http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2012/UNODC_2012_Issue_Paper_-_Abuse_of_a_Position_of_Vulnerability.pdf>, пристапено на 10 април 2013 год.; и УНОДЦ, Насока за „злоупотреба на положбата на ранливост“ како средство на трговија на луѓе во член 3 од Протоколот за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца со кој се дополнува Конвенцијата на обединетите нации против транснационален организиран криминал (UNODC, Guidance Note on „abuse of a position of vulnerability“ as a means of trafficking in persons in Article 3 of the Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime) (2012), <http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2012/UNODC_2012_Guidance_Note__Abuse_of_a_Position_of_Vulnerability_E.pdf>, пристапено на 10 април 2013 год. За дискусија за опсегот на начелото во предмети кои вклучуваат деца, види Дел 6.1 подолу.

⁴⁷ Оваа пракса е воочена како еден од главните недостатоци во постапувањето со жртвите на трговија со луѓе: Глобална алијанса против трговија со жени, Колатерална Штета. Влијанието на мерките против трговија со луѓе врз човековите права во светот (Global Alliance against Traffic in Women, Collateral Damage. The Impact of Anti-Trafficking Measures on Human Rights around the World) (Банкок, 2007), стр. 22; A. Gallagher и E. Pearson, „The High Cost of Freedom: A Legal and Policy Analysis of Shelter Detention for Victims of Trafficking“ in Human Rights Quarterly, Том 32, стр. 73 (2010).

да се спречи илегално да влезе во земјата или лице против кое е во тек постапка за протерување или изрчување.“

Член 5 забранува произволен притвор- притвор кој инаку не е оправдан со закон. Тој ја поддржува основната слобода на сите да се движат каде и кога сакаат, освен доколку постои разумно оправдување тоа да се спречи. Во таа смисла, од клучно значење е државите да воспостават соодветни механизми за ефикасна и прецизна идентификација и помош на жртвите на трговија со луѓе: на прв поглед може да се чини дека жртвата на трговија извршила кривично дело кое го оправдува нејзиното притворање; или таа може да биде препознаена како лице кое влегло во земјата на дестинација без соодветна дозвола. Оттука, особено важно е да се обучи персоналот во центрите за задржување на имигранти и да се поттикне нивна соработка со НВО-и со цел да се идентификуваат лицата кои се предмет на трговија со луѓе кои многу често завршуваат во тие центри и се плашат да истапат и да ги именуваат нивните експлоататори поради закани, должништво, траума или недоверба во органите на власта.

Девојка, жртва на трговија со луѓе заради сексуална експлоатација, идентификувана во притвор благодарение на прекугранична соработка

Жени од Нигерија биле ангажирани со лажни ветувања и донесени во Белгија заради сексуална експлоатација. Трговците користеле насилство и вуду ритуали за да ги држат жените потчинети, и ги присилувале на проституција за да ги платат нивните патни трошоци. Во текот на истрага за проституција преку интернет во која биле вклучени жени од Африка, белгиската полиција го открила случајот; преку прислушување на телефони полицијата открила дека една од жртвите била запрена во Холандија поради поседување на лажни документи и сместена во прифатен центар за илегални мигранти. Белгиските судски власти испратиле формална молба до нивните колеги во Холандија да разговараат со жртвата. Како резултат на ефикасната прекугранична соработка, тие успеале да договорат контакт на службено лице од центарот за прием на жртви на трговија со луѓе со споменатата жртва. Таа била известена за можноста за соработка со белгиската полиција и добивањето на статус на жртва во земјата. Благодарение на ефикасната мултидисциплинарна прекугранична соработка помеѓу обвинителите, имиграциските власти и НВО-и во и помеѓу двете држави, жената која била предмет на трговија со луѓе била префрлена во Белгија и добила помош во специјализиран прифатен центар за жртви на трговија.

Извор: Центар за еднакви можности и спротивставување на расизмот, *Годишен извештај за трговија со и кривичарење на луѓе (Annual Report on Trafficking in and Smuggling of Human Beings)* 2011 година. *The money that matters* (Брисел, октомври 2012), стр.98-10, <http://www.diversiteit.be/?action=publicatie_detail&id=153&theme=5&select_page=216&setLanguage=3>, пристапено на 10 април 2013

права и трговија со луѓе⁴⁸ даваат директен осврт на прашањето на притвор и слобода на движење. Начелото бр. 7, споменато погоре (став 21) предвидува дека лицата кои се предмет на трговија со луѓе „нема да бидат притворани“ заради нелегален влез или присуство во друга држава, ниту пак за нивната вклученост во незаконски активности до степенот до кој тие се „директна последица“ на ситуацијата во која тие лице биле предмет на трговија со луѓе.

Насоките понатаму наведуваат:

- Насоката 1.5 предвидува дека државите треба да ја разгледаат „заштитата на правото на сите лице на слобода на движење и да осигураат дека мерките за спречување на трговија со луѓе не го загрозуваат тоа право“.
- Насоката 2.6 предвидува дека државите треба да разгледаат како да „осигураат дека лицата кои се предмет на трговија нема да бидат задржани, во никој случај, во имиграциски притвор или друга форма на притвор“.
- Насоката 4.5 предвидува дека државите треба да разгледаат како да „осигураат законодавство кое ќе спречи тргованите лица да бидат кривично гонети, притворени или казнети за нелегален влез или престој или за активности во кои се вклучени како директна последица на нивната ситуација во која се предмет на трговија со луѓе“.
- Насоката 6.1 предвидува дека „лицата кои се предмет на трговија со луѓе не треба да се задржуваат во имиграциски центри за притвор, други установи за притвор или засолништа за бездомници“.

Овие насоки јасно ја потврдуваат определбата дека со лицата кои биле предмет на трговија со луѓе треба да се постапува на начин кој ја препознава нивната ранливост и дека тие се жртви на злосторство, а не криминалци. На ова му е дадена правна форма и дејство во одредбата за неказнување на Конвенцијата на Советот на Европа и Директивата на ЕУ за трговија со луѓе.

[34] Понатаму, медицинските истражувања на последиците од искуствата на трговија со луѓе на жртвите покажува дека притворот и затворањето придонесуваат кон засилување на нивната траума и ранливост, и може да доведе до кумулативна траума, суицидно однесување и болести на пост-трауматски стрес. Затоа, уважувањето и разбирањето на мачниот живот на жртвите на трговија и последиците по нивното здравје ја подвлекуваат важноста да се обезбеди дека жртвите нема да се приведуваат за кривични дела кои се причинети или директно поврзани со ситуацијата во која тие се предмет на трговија со луѓе.⁴⁹

⁴⁸ Канцеларија на Високиот комесар на ОН за човекови права, *Препорачани начела и насоки за човекови права и трговија со луѓе (Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking)*, E/2002/68/Add.1 (20 мај 2002 год.), <<http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f1fc60f4.html>>, пристапено на 31 јануари 2013 год.

⁴⁹ Канцеларија на Специјалниот претставник и координатор на ОБСЕ за борба против трговија со луѓе во партнерство со Институтот за човекови права Лудвиг Болтцман (Ludwig Boltzmann Institute of Human Rights) и Фондацијата Хелен Бамбер (Helen Bamber Foundation), *Трговијата со луѓе еднаква на тортура и други форми на злоупотреба (Trafficking in Human Beings Amounting to Torture and Other Forms of Illtreatment)*, Периодични изданија бр. 5 (јуни 2013 год.).

[35] Жртвите на трговија со луѓе се подложни на други санкции и казни, вклучувајќи забрана за повторен влез во државата или дури и присилна репатријација. Присилната репатријација може да претставува кршење на забраната за протерување (non-refoulement) поради кршење на меѓународните обврски за заштита кои се однесуваат на жртвата, поради тоа што тргуваното лице е бегалец⁵⁰ или пак поради тоа што тоа се квалификува за дополнителна, или помошна заштита.⁵¹

[36] Жртвите на трговија со луѓе може да бидат казнети поради тоа што не можеле или не сакале да соработуваат со властите во истрага или кривично гонење на кривично дело трговија со луѓе. Во некои случаи, жртвите на трговија може да бидат повеќе пати казнувани поради претходна казнена евиденција или евиденција за прекршочни санкции, дури и кога соработувале со властите во истрагата. Таквите примери вклучуваат случаи кога жртвите на трговија добиваат налог за протерување од земјата како нелегални мигранти, или кога се обвинети за кривични дела поврзани со ситуацијата во која тие се предмет на трговија. Како резултат на таквите санкции, жртвите на трговија може да имаат казнена евиденција и/или евиденција за прекршочни санкции со трајни негативни последици. На пример, таквата казнена евиденција и/или евиденција за прекршочни санкции може да им оневозможи на жртвите да добијат или да продолжат дозвола за престој, или може да влијание на можноста на жртвата да патува.⁵² Понатаму, казнената евиденција може да доведе до сериозни последици кога тргуваните лица се вратени во нивната земја на потекло, на пример кога таквата казнена евиденција е поврзана со опојни дроги за што во некои земји е предвидена дури и смртна казна.

⁵⁰ УНХЦР, *Насоки за меѓународна заштита бр.7: Примена на член 1А(2) од Конвенцијата од 1951 и/или Протоколот од 1967 во врска со статусот на бегалци на жртвите на трговија со луѓе и лицата кои се во опасност да станат жртви на трговија со луѓе* HCR/ GIP/06/07 (UNHCR, *Guidelines on International Protection No. 7: The Application of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees to Victims of Trafficking and Persons at Risk of Being Trafficked*, HCR/ GIP/06/07) (7 април 2006 год.).

⁵¹ Според правото на Европската унија, ова е уредено со *Директивата на Советот 2004/83/ЕЗ од април 2004 година за минималните стандарди за квалификувањето и за статусот на државјани на трети земји или на лица без државјанство како бегалци или лица на кои од други причини им е потребна меѓународна заштита* (Council Directive 2004/83/EC of 29 April 2004 on minimum standards for the qualification and status of third country nationals and stateless persons as refugees or as persons who otherwise need international protection). Овој инструмент не се однесува на државјаните на Европската Унија, но таквите лице се општо заштитени со законот за човекови права. Директивата е изменета: *Европска Унија, Директива 2011/95/EУ на Европскиот парламент и на Советот од 13 декември 2011 година за стандардите за квалификување на лица од трети земји или лица без државјанство кои се корисници на меѓународна заштита, за воедначен статус на бегалците или лица кои се под супсидијарна заштита, а и за содржината на доделената заштита* (European Union, *Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on standards for the qualification of third country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection, and for the content of the protection granted* (преиначана).

⁵² За расправа по ова прашање, види: Холандски национален известувач за трговија со луѓе, *Трговија со луѓе*, Седми извештај на Холандскиот национален известувач (Dutch National Rapporteur on Trafficking in Human Beings, *Trafficking in human beings*, Seventh Report of the Dutch National Rapporteur) (2010), стр. 233-235.

Жена експлоатирана заради кражба

„Млада жена од Монголија (Д) била уапсена во Холандија заради крадење по продавници. Во текот на распитот, Д изјавила дека била принудена да ја изврши кражбата. Меѓутоа, информациите кои таа ги дала за лицето за кое тврдела дека ја присилило на тоа биле оскудни и недоволни за полицијата да може да преземе какви било мерки и Д морала да плати парична казна за кражбата. Бидејќи Д живеела нелегално во Холандија, се извршиле подготовки за нејзина репатријација. Во текот на разговорот со Д, Службата на одделението за поврат и заминување (DT&V) пронашле индиции за трговија со луѓе. Кога DT&V продолжиле со распитот, се утврдило дека Д била присилена од страна на една банда да работи како проститутка и да врши кражби во Холандија. На крај Д пријавила трговија со луѓе. Таа била примена во Програмата Б6 [привремена дозвола за престој за жртви на трговија со луѓе]. Поради обвинението за кражба, сепак, постои голема можност Д да не добие постојан престој, како што наведува нејзиниот социјален работник. Предметот против трговците со луѓе беше сè уште во тек во времето на подготовката на овој документ.“

Извор: Холандски национален известувач за трговија со луѓе, *Трговија со луѓе (Trafficking in human beings)*, Седми извештај на Холандскиот национален известувач (2010), стр. 233-234.

6.1 Опсег на начелото во случаи кои вклучуваат трговија со деца

[37] Општо е прифатено дека децата се особено ранливи на злоупотреба и експлоатација, вклучувајќи трговија со луѓе.⁵³ Поради нивната возраст, тие се исто

⁵³ Европска комисија, *Соопштение на Комисијата до Европскиот парламент, Советот, Европскиот економски и социјален комитет и Комитетот на регионите* (Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions), *Спрамегија на ЕУ за искоренување на трговијата со луѓе 2012-2016 (EU Strategy towards the Eradication of Trafficking in Human Beings 2012-2016)*, COM (2012) 286 конечна верзија (Брисел, 19 јуни 2012 год.); Европска Унија, *Директива 2011/36/EУ на Европскиот парламент и на Советот од 5 април 2011 за спречување и борба против трговија со луѓе и заштита на жртвите, со која се заменува Рамковната одлука на Советот 2002/629/ JHA (Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/ JHA)* (5 Април 2011), Преамбула, Клаузула 8, 12. Посебната ранливост и посебните потреби на децата се темелно разгледани во: УНИЦЕФ *Упатство за заштита на правата на децата- жртви на трговија со луѓе во Европа* (UNICEF, *Reference Guide on Protecting the Rights of Child Victims of Trafficking in Europe*) (Женева, 2006 год.).

така особено ранливи кога ќе дојдат во контакт со самата држава. Тие имаат посебни потреби и права, вклучувајќи право на заштита, нега и образование. Иако старосната граница на кривична одговорност е различна од држава до држава, државите сепак имаат посебни одговорности според меѓународното право кога се работи за лица помлади од 18 години. Препорачаните начела и насоки на ОН за човекови права и трговија со луѓе пропишуваат, во начелото бр.10:

„Децата кои се жртви на трговија со луѓе треба да бидат идентификувани како такви. Она што е во нивен најдобар интерес мора да биде од најголема важност. Децата жртви на трговија со луѓе мора да добијат соодветна помош и заштита. Нивната посебна ранливост, права и потреби мора да бидат земен предвид во целост.“

Насоката 8.2 препорачува воспоставување на процедури за брза идентификација на децата жртви. Насоката 8.3 ја повторува особено во однос на децата-општата забрана жртвите на трговија со луѓе да бидат предмет на кривични постапки или санкции.

[38] Насоките на УНИЦЕФ за заштита на правата на децата жртви на трговија со луѓе исто така предвидува должност за државите да не ги гонат кривично децата во таква ситуација кога се принудени да извршат кривично дело поврзано со тргувањето со нив:

„Судските власти ќе осигурат дека децата жртви нема да бидат предмет на кривични постапки или санкции за кривични дела поврзани со ситуација во која тие се предмет на трговија со луѓе, вклучувајќи кршење на закони за миграција.“⁵⁴

[39] Насоките на ОН за правосудство во прашања кои се однесуваат на деца жртви и сведоци на злосторства ги дефинираат децата жртви и сведоци како „деца и адолесценти помлади од 18 години, кои се жртви на злосторство или сведоци на злосторство без оглед на нивната улога во кривичното дело или во кривичното гонење на наводниот сторител или група сторители“.⁵⁵ Насоките на ОН понатаму потврдуваат дека „децата кои се жртви и сведоци може да бидат изложени на дополнително страдање доколку погрешно се сметаат за сторители, додека се всушност само жртви и сведоци“.⁵⁶ Насоките ја потенцираат потребата да се осигури дека со децата жртви и сведоци се постапува на грижлив и на нив прилагоден начин, со достоинство и сочувство, и дека им се дава соодветна заштита во согласност со меѓународните стандарди. Тргувајќи од насоките, УНИЦЕФ понатаму нагласува дека децата кои биле експлоатирани и/или жртви на трговија имаат право на заштита, вклучувајќи заштита од „санкции или кривично гонење за кривични дела кои тие ги извршиле како последица на нивната ситуација. Ова начело треба да

⁵⁴ Фонд за деца на ОН (УНИЦЕФ), *Насоки за заштита на децата- жртви на трговија со луѓе (Guidelines on the Protection of Child Victims of Trafficking)* (септември 2006 год.), стр. 20, <http://www.unicef.org/ceecis/0610-Unicef_Victims_Guidelines_en.pdf>, пристапено на 30 јануари 2013 год.

⁵⁵ Економски и социјален совет на Обединетите нации, *Економски и социјален совет на ОН 2005/20: Насоки за правда во случаи во кои се вклучени деца жртви и сведоци на кривични дела E/RES/2005/20 (UN Economic and Social Council 2005/20: Guidelines on Justice in Matters Involving Child Victims and Witnesses of Crime, E/RES/2005/20)* (22 јули 2005 год.), став. 9(a), <http://www.un.org/en/pseataaskforce/docs/guidelines_on_justice_in_matters_involving_child_victims_and.pdf>, пристапено на 10 април 2013 год.

⁵⁶ Ibid., став 7(e).

се применува без оглед на нивната улога во кривичното дело и каде е тоа извршено, и независно од започнувањето на или исходот од кривичната постапка, или обвинението против сторителите.“⁵⁷

[40] Посебните облици на ранливост и статусот на децата се признаени во дефинициите на трговија со луѓе од Протоколот од Палермо и Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговија со луѓе, со кои се ограничува барањето секое средство кое се користи во трговијата со луѓе да мора да се докаже само во случаи кои вклучуваат возрасни лица. Оттука, кривичното дело трговија со деца се дефинира според Протоколот од Палермо и Конвенцијата на Советот на Европа како акт на врбување, транспорт, пренос, засолнување или прифаќање на лице кој се врши заради експлоатација и кога лицето е помладо од 18 години, независно од тоа дали се користени кои било од средствата кои се бараат за трговијата со возрасни.⁵⁸

[41] Во случајот на деца, оттука, не е потребно ниту едно средство, вклучувајќи присила, измама или закана, за да се утврди статусот на детето жртва. Според законот, децата не можат да се согласат на тоа да бидат жртви на трговија, ниту пак тргуваните лица можат да дадат валидна согласност за нивната експлоатација. „Дури и кога детето не е предмет на закана, употреба на сила или присила, киднапирање или измама, тоа не може да даде согласност на актот на трговија заради експлоатација.“⁵⁹ Директивата на ЕУ за трговија со луѓе исто така ја нагласува примарната важност на тоа: „кога се работи за дете, ниту една форма на согласност никогаш не треба да се смета за валидна.“⁶⁰ Поради тоа, кога одредбите за неказнување се применуваат на предмети кои се однесуваат на деца, државите треба да усвојат широко, а не буквално, толкување на зборот „присилен“ кој се јавува во член 26 од Конвенцијата на Советот на Европа и во член 8 од Директивата на ЕУ за трговија со луѓе. Тоа би вклучило разгледување на тоа дали кривичното дело извршено од страна на детето било поврзано со трговијата со луѓе. Доколку постои поврзаност, не би требало да се пристапи кон кривично гонење или тоа би требало да се запре во рана фаза, или пак да се дозволи жалба на пресудата.

[42] Специјалниот претставник смета дека во случаите кои вклучуваат деца, потребата од поширока примена на

⁵⁷ УНИЦЕФ, Истражувачки центар „Иносенти“ (Innocenti Research Centre), *Трговија со деца во нордиските земји: Преиспитување на стратегиите и националниот одговор. Технички извештај (Child Trafficking in the Nordic Countries: Rethinking strategies and national responses. Technical report)* (мај 2012 год.), стр. 99, <<http://www.unicef-irc.org/publications/643>>, пристапено на 10 април 2013 год.

⁵⁸ Обединети нации, *Протокол за спречување, сузбивање и казнување на трговија со луѓе, особено жени и деца, со кој се дополнува Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime)*, UN Doc. A/45/49 Vol.1 (15 ноември 2000 год.), член 3; Совет на Европа, *Конвенција за акција против трговија со луѓе (Convention on Action against Trafficking in Human Beings)*, CETS бр. 197 (Варшава, 2005 год.), член 4.

⁵⁹ Канцеларија на ОН а дрога и криминал (УНОДЦ), *Трговија со луѓе (Trafficking in Persons)* (Виена, 2009), <<http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/HTleaflet-tA5EnglishupdatedAugust09.pdf>>, пристапено на 10 април 2013 год.

⁶⁰ Европска Унија, *Директива 2011/36/ЕУ на Европскиот парламент и на Советот од 5 април 2011 за спречување и борба против трговија со луѓе и заштита на жртвите, со која се заменува Рамковната одлука на Советот 2002/629/ЈНА (Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA)* (5 април 2011 год.), Преамбула, Клаузула 11.

концептот на принуда треба да се сфати во смисла на ранливоста на децата поради самата нивна возраст, и на неважноста на согласноста во правната дефиниција на трговијата со деца. Попрецизно, кога постојат докази за злоупотреба и/или експлоатација и/или трговија со дете, од правен аспект треба да се сфати дека во такви околности детето нема автономна волја, нема слобода јасно и разумно да одлучува, како на пример за можноста да избега, и може да има пристап до многу ограничени, или никакви, алтернативни опции. Така, кога дете е предмет на експлоатација и/или трговија, или кога дете извршува кривично дело поврзано со неговиот статус на тргувано лице, примената на одредбата за неказнување е од клучно значење, не само од аспект на заштитата на детето, туку и за да се спречи ризикот од секундарна траума на детето во рацете на државата.

[43] Бидејќи согласноста на детето не е релевантна во правна смисла, органите за спроведување на законот не треба да ја испитуваат согласноста на детето за трговијата. Затоа, информациите собрани во текот на фазата на истрага – кои органите можат да ги користат за да ги соочат децата со нив во текот на судењето или при сослушувањето на детето жртва- не смеат во никој случај да се користат против детето заради утврдување на нивна кривична одговорност. Согласноста на детето за незаконска активност во ситуација на трговија не може да преовлада над статусот на детето жртва.⁶¹

[44] Децата се жртви на трговија со луѓе заради различни форми на експлоатација, некои од кои, доколку не се работи за дете жртва, би го направиле детето кривично одговорно, во зависност од возраста за која е предвидена кривична одговорност во поедини држави. Кога дете е жртва на трговија и кога тоа се користи за незаконски цели на трговецот, или кога детето врши кривично дело кое е поврзано со ситуацијата на трговија, начелото на неказнување треба да се примени и за да се спречи дополнителна виктимизација на тоа дете. Кога околностите се нејасни и постои сомнение во врска со односот помеѓу кривичното дело и ситуацијата на тргување со луѓе, службениците за спроведување на законот и обвинителите треба да дадат приоритет на активностите кои ја уважуваат благосостојбата на децата, кои избегнуваат нивно повредување и делуваат во нивен најдобар интерес.⁶²

[45] Во согласност со меѓународните стандарди⁶³ и јуриспруденцијата на Европскиот суд за човекови права, „од клучна важност кога се работи за дете кое е обинето за кривично дело, е предметот да се решава на начин кој потполно ја зема предвид возраста на детето, нивото на зрелост и неговите

интелектуални и емотивни капацитети, како и да се преземат чекори со кои би се промовирала неговата способност да ја разбере и земе учество во постапката.“⁶⁴ Понатаму „во сите постапки кои вклучуваат деца, треба да се примени начелото на итност за да се обезбеди брза реакција и заштита на најдобрите интереси на детето, додека истовремено се почитува владеењето на правото“.⁶⁵ Во контекст на трговијата со деца, станува особено важно да се осигури дека процесот на идентификација на детето како жртва на кривично дело ќе се води без непотребно одлагање. Меѓународните стандарди понатаму предлагаат дека кога постојат причини да се верува дека жртвата е дете, потребно е таквата претпоставка дека се работи за дете да се прифати сè додека не се утврди возраста.⁶⁶

[45] Кога се работи за притвор, децата не треба да бидат сместувани во полициски ќелии или други единици за притвор кои се поврзани со полицијата. Може да е неопходно децата да се сместат во соодветна специјална установа заради нивна безбедност во контекст на системот на грижа/заштита на деца. УНИЦЕФ смета дека „во никакви околности детето не треба да се смести во каков било вид на установа за притвор, вклучувајќи полициски ќелии, затвори или дури и посебни центри за притвор на деца“.⁶⁷

⁶¹ Фонд за деца на ОН (УНИЦЕФ), *Насоки за заштита на децата- жртви на трговија со луѓе во Европа* (UNICEF, *Reference Guide on the Protection of Child Victims of Trafficking*) (септември 2006 год.), <<http://www.unhcr.org/refworld/docid/49997af727.html>>, пристапено на 30 јануари 2013 год., стр.20

⁶² УНИЦЕФ *Упатство за заштита на правата на децата- жртви на трговија со луѓе во Европа* (UNICEF, *Reference Guide on Protecting the Rights of Child Victims of Trafficking in Europe*) (Женева, 2006 год.), стр.104-105, <http://www.unicef.org/ceecis/UNI-CEF_Child_Trafficking_low.pdf>, пристапено на 10 април 2013 год.; види и: Обединети нации, *Стандардни минимални правила на Обединетите нации за спроведување на малолетничка правда („Пекиншки правила“): резолуција/ усвоена од страна на Генералното собрание A/RES/40/33 (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (“The Beijing Rules”): resolution / adopted by the General Assembly, A/RES/40/33)* (29 ноември 1985 год.) став. 10.3, <<http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r033.htm>>, пристапено на 30 January 2013 год.

⁶³ Економски и социјален совет на Обединетите нации, *Op. Cit.*, Arts. V, VI, VII, <http://www.un.org/en/pseataforce/docs/guidelines_on_justice_in_matters_involving_child_victims_and.pdf>, пристапено на 10 април 2013 год.

⁶⁴ Европски суд на човекови права, *Предмет В против Велика Британија (Case of V. v. The United Kingdom)*, Поднесок бр. 24888/94 (Стразбур, 16 декември 1999 год.), став. 86; Европски суд на човекови права, *Предмет В против Велика Британија (Case of V. v. The United Kingdom)*, Поднесок бр.. 24724/94 (Стразбур, 16 декември 1999 год), став. 84.

⁶⁵ Совет на Европа, (17 ноември 2010 год.), Дел IV, став D.4.50, <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Guidelines%20on%20child-friendly%20justice%20and%20their%20explanatory%20memorandum%20_4_.pdf>, пристапено на 10 април 2013 год.; Види и: Економски и социјален совет на Обединетите нации, *Op. Cit.*, Art. XI, став. 30(c).

⁶⁶ Совет на Европа, *Op. Cit.*, Art. 10.3; УНОДЦ, *Законодавни насоки за спроведување на Конвенцијата на Обединетите нации против транснационален организиран криминал и Протоколот кон Конвенцијата (UNODC, Legislative Guides for the Implementation of the United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocol Thereto)* (Њујорк, 2004 год.), стр. 289, став 65, <http://www.unodc.org/pdf/crime/legislative_guides/Legislative%20guides_Full%20version.pdf>, пристапено на 10 април 2013 год.; ОН ОХЦХР, *Коментар на Препорачаните начела и насоки за човекови права и трговија со луѓе (UN OHCHR, Commentary to the Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking)* (2010 год.), стр. 163, <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Commentary_Human_Trafficking_en.pdf>, пристапено на 10 април 2013 год.

⁶⁷ УНИЦЕФ *Упатство за заштита на правата на децата- жртви на трговија со луѓе во Европа* (UNICEF, *Reference Guide on Protecting the Rights of Child Victims of Trafficking in Europe*) (Женева, 2006 год.), стр. 65, <http://www.unicef.org/ceecis/UNICEF_Child_Trafficking_low.pdf>, пристапено на 10 април 2013 год.

Девојка користела лажни документи да избега во странство од трговецот

16-годишна девојка од Нигерија се согласила да биде однесена во Велика Британија за да избегне договорен брак во нејзината земја со 63-годишен човек. Откако пристигнала, примила закани, била силувана и принудена на проституција поради долг од 60.000 евра за трошоците на патувањето кое било организирано за неа. По некое време, таа успеала да избега и била фатена од полицијата со лажен документ за идентификација додека патувала со автобус во Франција. Ја признала вината за поседување лажни лични документи во намера да ги користи како сопствени, и била осудена на 8 месеци затвор како возрасно лице. Поднесена е жалба на нејзината пресуда. Во својата пресуда, апелациониот суд ја подвлекол обврската која произлегува од Конвенцијата на Советот на Европа против трговија со луѓе и од Европската конвенција за човекови права (член 6). Во жалбената постапка, се утврдило дека девојката имала само 16 или 17 години; покрај тоа социјалните работници на Проектот Попи (Poppy Project) кои претходно утврдиле дека таа била вистинска жртва на трговија заради сексуална експлоатација, побарале од адвокатите на одбраната на девојката да побара одложување на главниот претрес за да можат соодветно да го завршат процесот на проценка, но таквото барање било занемарено и предметот продолжил без дополнителна истрага од страна на нејзините адвокати на можноста таа да е жртва на трговија. Апелациониот суд понатаму утврдил дека обвинителот не разгледал дали е во јавен интерес таа девојка кривично да биде гонета, дека адвокатите на одбраната не разгледале дали одбраната може да се темели на постапување под принуда, дека никој не ја зел предвид должноста на државата да ја заштити како дете, па дури ни судијата не ја зел предвид нејзината возраст и покрај фактот што како дете (помлада од 18 години) таа воопшто не требала да биде изнесена пред Кралскиот суд (Crown Court). Апелациониот суд утврдил дека околностите во кои таа била осудена биле „срамни“ и ја поништил пресудата врз основа на фактот што судењето не било правично.

Извор: Апелационен суд на Англија и Велс (England and Wales Court of Appeals), Предмет Regina v O, EWCA Crim 2835 (2008), <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/ Crim/2008/2835.html>>, пристапено на 10 April 2013.

[47] Конвенцијата за правата на детето истакнува дека „дете е секое човеково суштество кое не навршило осумнаесет години од животот освен доколку, врз основа на закон кој се однесува на детето, полнолетството не се стекнува порано“ (член 1).⁶⁸ Најдобрите интереси на детето треба да бидат „примарна грижа“ во сите прашања кои ја вклучуваат државата (член 3.1). Всушност, ранливоста на децата во однос на експлоатација е тема која е проткаена низ Конвенцијата; тоа е уште поистакнато во Дополнителниот протокол на Конвенцијата за правата на детето, за продажба на деца, детска проституција и детска порнографија (2000 година).⁶⁹ Секој од овие инструменти содржи одредби кои ја нагласуваат потребата од делување за благосостојба и во најдобар

⁶⁸ Обединети нации, Конвенција за правата на детето (Convention on the Rights of the Child) (1989 год.), <<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>>, пристапено на 10 април 2013 год.

⁶⁹ Обединети нации, Опционален протокол на Конвенцијата за правата на детето за продажба на деца, детска проституција и детска порнографија (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography), A/RES/54/263 (2000 год.).

интерес на детето. Особено, член 37 од Конвенцијата за правата на детето наведува:

(б) „ниедно дете нема да биде незаконски или самоволно лишено од слобода. Апсењето, притворот и затворањето на децата ќе биде во согласност со законот и применето единствено во крајна нужда и тоа на најкус временски период.“

[48] Комитетот на ОН за правата на детето, во својот Општ коментар бр. 6 за односот кон децата без придружба и кон децата разделени од родителите надвор од земјата од која потекнуваат, препорачува дека „општо, во развојот на политики за деца без придружба или деца разделени од родителите, вклучувајќи ги и оние кои се жртви на трговија со луѓе и експлоатација, државите треба да осигураат дека таквите деца нема да бидат криминализирани единствено поради нелегален влез или престој во земјата“.⁷⁰ Комитетот понатаму дава осврт на прашањето на притворање на децата во контекст на меѓународна миграција, истакнувајќи дека „приведувањето на дете поради неговиот имигрантски статус или имигрантскиот статус на неговите родители претставува повреда на правата на детето и секогаш се коси со начелото на најдобри интереси на детето“.⁷¹

[49] Децата се често уште помалку способни од возрасните да се спротивстават на барањата на трговците. Од клучно значење е да се почитува обврската за некажнување со посебно внимание во случаи кои вклучуваат деца, вклучувајќи го и изоставувањето на административни санкции.

6.2 Кривични дела поврзани со трговијата со луѓе

[50] Начелото дека лице кое било предмет на трговија со луѓе не треба да биде санкционирано функционира на два начина:

- за дела кои ги извршиле во процесот во текот на кој биле жртви на трговија со луѓе (кривични дела кои се засновани на причина);
- за кривични дела кои не се поврзани со самиот чин на трговија со луѓе, но кои тие биле присилени да ги извршат како жртви на трговија со луѓе без автономија на волја во нивното постапување (кривични дела кои се засновани на присила).⁷²

⁷⁰ Комитет за правата на детето (CRC) при Обединетите нации, Општ коментар на Комитет за правата на детето бр. 6 (2005): *Постапување со деца без придружба и деца разделени од родителите надвор од нивната земја на потекло (Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin)*, CRC/GC/2005/6 (2005), став. 62.

⁷¹ Комитет за правата на детето при Обединетите нации, *Извештај од Денот на општа дискусија во 2012: Правата на сите деца во контекст на меѓународна миграција (Report of the 2012 Day of General Discussion: the Rights of All Children in the Context of International Migration)*, став. 78, <<http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/discussion2012/ReportDGDChildrenAndMigration2012.pdf>>, пристапено на 10 април 2013 год.

⁷² Работна група на Обединетите нации за трговија со луѓе, *Некажнување и ослободување од кривично гонење на жртвите на трговија со луѓе: административни и судски пристапи кон кривични дела извршени во текот на процесот на трговија со луѓе (Non-punishment and non-prosecution of victims of trafficking in persons: administrative and judicial approaches to offences committed in the process of such trafficking)*, CTOC/ COP/NG.4/2010/4 (9 декември 2009 год.), став. 4.

Во исполнувањето на должноста за неказнување во однос на жртвите на трговија, националното законодавство и насоките за обвинителите и другите релевантни чинители во кривичната правда треба да ги вклучат обата вида на кривични дела.

[51] Не е возможно да се воспостави сеопфатна листа на кривични дела кои жртвите би можеле да ги извршат во текот, или како последица на чинот на трговија со луѓе. Луѓето стануваат предмет на трговија со луѓе од многу причини и кривичните дела во кои тие се вклучени се вообичаено поврзани со нив. Сепак, постојат одредени кривични дела кои често се вршат во контекст на трговијата со луѓе.⁷³

[52] Кривичните дела кои би можеле да бидат извршени од жртвите во текот на ситуацијата во која тие се жртви на трговија со луѓе вклучуваат, но не се ограничени на, давање лажни информации заради прибавување на патни документи, работни дозволи и дозволи за престој, нелегален премин преку државни граници и пречекорување на периодот на престој дозволен со виза.

[53] Кривичните дела кои би можеле да бидат извршени како последица на ситуација во која лицата се предмет на трговија со луѓе ги вклучуваат оние извршени во текот на чинот на тргување, кога жртвата е веќе под контрола на трговецот. Таквите кривични дела вклучуваат, но не се ограничени на, оние дела поврзани со видот на експлоатација заради кој жртвата станала предмет на трговија. На пример, жртвите кои се присилени на проституција може да немаат дозвола (доколку се бара) или со работењето да ги кршат државните закони за проституција. Земјоделските работници може да немаат работна дозвола. Децата може да извршуваат крајби. Питачите може да кршат локални закони. Трговците може да бараат од нивните жртви да се вклучат во нелегално производство на опојни дроги, како и во насилство. Во други случаи, трговците може намерно да ги наведуваат жртвите да извршуваат кривични дела откако ќе ги ослободат од експлоатација, така што ќе им обезбедат лични документи за кои жртвата смета дека се исправни, а всушност се лажни.

[54] Без оглед на тоа, жртвата може исто така да биде вклучена во забрането однесување кое е не е директна последица на контролата која над неа ја врши трговецот, но е сепак поврзано со искуството на трговија со луѓе. Тоа може да се случи во ситуација кога жртвата

ќе го избегне влијанието на трговецот, во кој случај прибегнувањето кон извршување на кривично дело може да биде резултат на перцепцијата на жртвата дека не постои друга алтернатива за бегство од експлоатација; затоа во такви случаи е потребно да се примени начелото на неказнување.

[55] На крај, најтешките ситуации се оние во кои поранешна жртва на трговија со луѓе самата била вклучена во трговија или експлоатација на друго лице, феномен кој се опишува како „круг на злоупотреба“.⁷⁴ Во такви ситуации, трговците манипулираат со жртвите за да ги претворат во свои помошници во експлоатацијата на други; тоа е смислена стратегија да се задржи контрола врз преостанатите жртви така што поранешните жртви се поставуваат како одговорни и со тоа стануваат уште поисплашени да побараат помош. Во такви случаи, не секогаш може да постојат докази дека жртвите биле принудени да станат сторители поради тоа што претходно биле жртви на трговија, односно дека биле принудени да го извршат кривичното дело или дека немале друга опција освен да се потчинат на трговецот поради примена на средствата како што стои во дефиницијата на трговија со луѓе.

[56] Овие дела претставуваат закана по јавната безбедност и поредок. Државата има легитимен интерес да ги спречува и да ги апси сторителите. Сепак, кога жртва на трговија со луѓе извршила кривично дело како директна причина или последица на ситуацијата во која тоа лице било предмет на трговија со луѓе, обвинителот или судијата мора да разгледа во секој поединечен предмет до кој степен кривичното дело е поврзано со трговијата на жртвата каде таа немала автономија на волја. Кога кривичното дело е поврзано со ситуацијата на трговија со обвинетиот или осомничениот како жртви, државата мора на тие лица да им даде имунитет од кривично гонење, притвор и изрекување казна. Доколку пак жртвата на трговија со луѓе делувала независно од трговецот и своеволно го извршила кривичното дело, слободно и без присуство на едно или повеќе средства кои се предвидени во дефиницијата на трговија со луѓе, тогаш таа се смета за целосно одговорна. Треба исто така да се земе предвид дека жртвата можеби не била свесна за своите права и обврски, како ни за тоа дека санкција, како што е административна санкција, била изречена. Државите треба да го земат овој факт предвид при постапувањето со жртвите на трговија со луѓе, како и да обезбедат дека жртвите имаат пристап до правни информации и советување, по устен и писмен пат, на јазик кој е разбирлив за нив и кој е соодветен.

[57] Бидејќи не постои исцрпна листа на кривични дела кои жртвите на трговија со луѓе би можеле да ги извршат во текот на, или како последица на ситуацијата во која биле предмет на трговија, и бидејќи сè почесто се јавуваат нови форми на експлоатација, државите треба да размислат за усвојување на отворена листа на кривични дела кои типично се поврзуваат со трговијата со луѓе, во однос на извршувањето на кои жртвите на

<http://www.unodc.org/documents/treaties/organized_crime/2010_CTOC_COP_WG4/WG4_2010_4_E.pdf>, пристапено на 10 април 2013 год.

⁷³

Канцеларија на ОН за дрога и криминал (УНОДЦ), *Модел закон против трговија со луѓе (Model Law against Trafficking in Persons)* (5 август 2009 год.), <http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/UNODC_Model_Law_on_Trafficking_in_Persons.pdf>, пристапено на 29 јануари 2013 год., р. 40: Модел законот за борба против трговија со луѓе“ во коментарот на член 10 наведува пример на одредби како насоки за обвинителите во однос на правни системи кои даваат одредени дискрециони права на обвинителите: „Жртва на трговија со луѓе не треба да биде притворена, затворена или да се смета за одговорна во смисла на кривично гонење или административни санкции за кривични дела кои таа ги извршила како директен резултат на кривичното дело трговија со луѓе, вклучувајќи: (а) нелегален влез во, излез од или престој во земја; (б) набавка или поседување на лажни патни или лични документи кои лицето ги набавило или добило заради влез во или излез од земја во врска со актот на трговија со луѓе; (в) вклученост на лица во незаконски активности до степенот до кој тоа било принудено да ги изврши истите“.

⁷⁴ Апелационен суд на Англија и Велс, *Предмет LM, MB, DG, Betti Tabot and Yutunde Tijani -and- the Queen*, EWCA Crim 2327 (2010), став 13; Апелационен суд на Англија и Велс, *Предмет R v N, R v LE*, EWCA Crim 189 (2012), став 14.

трговија со луѓе би биле имуни од казна. Јасно треба да биде нагласено дека листата не е исцрпна, и дека должноста за неказнување се однесува на сите дела за кои може да се утврди поврзаност со трговија со луѓе. Таквата листа треба да биде дистрибуирана помеѓу обвинителите, судските и полициските служби, вклучувајќи ги и оние кои не се занимаваат директно со предмети на трговија со луѓе.

7. Постојни практики и предизвици

[58] Законодавството во државите членки на ОБСЕ во однос на неказнувањето значително се разликува. Некои држави воопшто не го третираат ова прашање; други пак тоа го прават во различен обем. Многу е препорачливо обврската за неказнување да биде признаена на државно ниво, како и да постои доследност во нејзиното спроведување како и во спроведувањето на со неа поврзаните обврски на ОБСЕ.

[59] Некои држави имаат воведено посебни одредби за неказнување, додека некои го следат Модел законот на УНОДЦ против трговија со луѓе, кој ја предлага следната формулација како основа за домашното законодавство:

„1. Жртва на трговија со луѓе нема да се смета за кривично или прекршочно одговорна [казнета] [непримерно затворена, казнета со парична казна или на поинаков начин санкционирана] за кривични и прекршочни дела [незаконски акти] кои таа ги извршила, до степенот до кој таквото учество е директна последица на нејзината ситуација во која таа била предмет на трговија со луѓе.

2. Жртва на трговија со луѓе нема да се смета за кривично или прекршочно одговорна за имиграциски прекршоци според националното законодавство.

3. Одредбите од овој член не ги загрозуваат општите одбрани пропишани со закон а кои се однесуваат на жртвите.“⁷⁵

[60] ГРЕТА, Групата на експерти на Советот на Европа за акција против трговија со луѓе, систематски го истражуваше спроведувањето на обврската за неказнување според член 26 од Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе. Додека обврската за неказнување е иста за сите потписнички на Конвенцијата, државната пракса е далеку од конзистентна. Извештаите за евалуација составени и објавени од ГРЕТА покажуваат дека многу мал број на земји усвоиле специфични одредби за неказнување за жртвите на трговија со луѓе, и дека таквите одредби се често со ограничен опсег (односно, се применуваат исклучиво на неколку специфични кривични дела, како што се имиграциските прекршоци). Во неколку земји во кои ГРЕТА вршела евалуација, постојат податоци кои укажуваат на неуспешна или недоволна заштита на жртвите на трговија со луѓе од казнување за кривични дела поврзани со трговијата со луѓе. Причините се различни, од неуспешно препознавање на жртвите до несоодветни домашни

закони, сè до неуспешно спроведување на домашен закон кој е усогласен со член 26.⁷⁶

[61] Всушност, со оглед на различностите на правните системи, спроведувањето на ова начело на национално ниво води до различни државни практики и открива голем број предизвици во неговата практична примена. На пример, во некои случаи примената на начелото резултира со автоматско прекинување на постапката против жртвите на трговија со луѓе штом се утврди дека се работи за жртви на трговија. Во други, многу почести примери, неговата примена изискува да биде донесена одлука врз основа на околностите на секој поединечен случај од страна на полицијата, обвинителот или судијата. Се чини дека постојат и различни толкувања и практики во однос на тоа дали начелото наметнува само обврска за неказнување на жртвите на трговија со луѓе, или пак и обврска тие да бидат ослободени од кривично гонење.

[62] Примената на одредбата за неказнување исто така отстапува во зависност од тоа кога се јавува основано сомнение за трговија со луѓе, и како се разгледува тоа сомнение. Доколку докази дека одредено лице е жртва на трговија со луѓе се јават во текот на постапката во однос на кривични дела наводно извршени од страна на тоа лице, може да се јави проблем како да се постапи со таквото обвинение: со други зборови, дали треба да се запре постапката за периодот додека не се изврши официјална идентификација или да се остави на дискрецијата на органот кој постапува (јавен обвинител, судија) да одлучи по тоа прашање. Специјалниот претставник смета дека, додека трае процесот на идентификација, секој налог за депортација треба да биде суспендиран и дека лицето мора веднаш да добие правен совет и помош во согласност со меѓународните стандарди. Покрај тоа, јавниот обвинител и/или судијата треба привремено да ја суспендираат постапката на сопствена иницијатива до исходот на постапката за идентификација на жртвата.

[63] Дури и ако стане очигледно дека наводниот сторител е жртва на трговија со луѓе, примената на клаузулата за неказнување може да се усложни поради предизвиците на работата со трауматизирана жртва, чија приказна може често да се менува и да биде оценета како неверодостојна од страна на обвинителството. Дополнителен предизвик претставува тоа што понекогаш жртвата постапува и во својство на сведок, и нејзината веродостојност може да биде

⁷⁵ УНОДЦ, Op. Cit., Член 10: Оваа одредба исто така наведува дека: „нема да се однесува на посебно тешки кривични дела предвидени со националниот закон“.

⁷⁶ Совет на Европа, Група на експерти за акција против трговија со луѓе (ГРЕТА), Извештај за спроведувањето на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговија со луѓе од страна на: Кипар (12 септември 2011 год.), ставови 178-181; Австрија (15 септември 2011 год.), ставови 156-158; Словачка (19 ноември 2011 год.), ставови 136-139; Хрватска (30 ноември 2011 год.), ставови 125-127; Албанија (2 декември 2011 год.), ставови 162-165; Бугарија (14 декември 2011 год.), ставови 206-208; Данска (20 декември 2011 год.), ставови 196-202; Грузија (7 февруари 2012 год.), ставови 205-209; Молдавија (22 февруари 2012 год.), ставови 148-149; Романија (31 мај 2012 год.), ставови 187-190; Велика Британија (12 септември 2012 год.), ставови 324-336; црна Гора (13 септември 2012 год.), ставови 184-186; Ерменија (21 септември 2012 год.), ставови 154-155; Малта (24 јануари 2013 год.), ставови 174-179; Франција (28 јануари 2013 год.), ставови 213-216; Латвија (31 јануари 2013 год.), ставови 173-175; Португалија (12 февруари 2013 год.), ставови 166-170.

доведена во прашање токму поради сомнението дека таа извршила кривично дело.

Жртва на трговија извршила кражба и се јавува во својство на сведок

„Р, од Албанија, била малолетна кога била продадена од нејзините родители на Ц. Р живеела во робовски услови со Ц и била експлоатирана во неговото домаќинство. Ц исто така ја присилил да изврши неколку кражди.

Р сведочела во врска со трговијата со луѓе на судењето на Ц. Ц изнел спротивни тврдења дека сведочењето на Р не е веродостојно бидејќи таа извршила кражба. Покажал љубовно писмо како доказ. Љубовното писмо, напишано од Р, наведувало дека таа доброволно ја извршила кражбата.

Судијата не му поверувал на Ц и утврдил дека Р го напишала писмото под присила на Ц. Ц ја присилил Р да изврши кражба со цел да ја поткопа нејзината веродостојност во идни сведочења против него поради нејзиното криминално досие. Ц бил обвинет за трговија со луѓе. Р не била кривично гонета бидејќи се претпоставило дека постои *a stato di necessità*.

Лицето Ц поднело жалба до Врховниот суд. Апелациониот и Врховниот суд ја потврдиле претходната пресуда.“

Извор: Холандски национален известувач за трговија со луѓе, *Трговија со луѓе, Седми извештај на Холандски национален известувач* (2010), стр.248.

[64] Жртвите на трговија со луѓе можат исто така да вршат кривични дела под принуда (и/или од нужда), поради закани со смрт или тешки телесни повреди поради кои разумно лице би постапило на тој начин, и кога не постоела разумна алтернатива, како бегство.⁷⁷ Повторно, во секој поединечен случај треба да се земат предвид сите околности на случајот.

Жртви на трговија со луѓе присилени на криумчарење опојни дроги

Две млади жени од Узбекистан (Н и Т) биле врбувани во нивната родна земја со лажни ветувања дека ќе работат како келнерки во Тајланд. Откако стигнале во Банок, жените биле присилени на проституција во период од шест месеци. Подоцна, Н и Т биле продадени на кинеска банда која им ветила дека ќе ги ослободи ако пренесат „роба“ во нивните куфери преку тајландската граница. Обете жртви го прифатиле предлогот и биле превезени од Пакистан во Тајланд криумчарејќи опојни дроги. Во 2000 година, Н и Т биле уапсени на аеродромот во Банок, обвинети и осудени на казна затвор од 32 и 25 години за криумчарење дрога. Во 2012 година, Т била амнестирана и вратена во нејзината земја со помош на меѓународна НВО. И покрај петициите упатени до Кралот на Тајланд во 2005 година и непрекинатата кампања на поддршка, втората млада жена останала во затвор.

Извор: Интервју со HBO “Istiqbolli Avlod” во февруари 2013 год.

[65] Постојат исклучително тешки случаи во кои постои тенка линија помеѓу жртвата и сторителот, на пример кога жртвите се вклучени во врбување и експлоатација на други лица. Иако тоа може да биде смислена стратегија на трговците со луѓе, не постојат секогаш јасни докази дека тие делувале под присила или дека немале друг избор освен да се потчинат на барањата на трговците (односно, трговецот ја држел жртвата под контрола така што ја злоупотребувал нејзината ранливост). Во други случаи, кога жртвата можеби извршила кривично дело за да побегне од влијанието на трговецот, не постојат секогаш докази дека лицето делувало под присила која директно е поврзана со неговата ситуација во која тоа е предмет на трговија, на пример кога ќе побегне и ќе се обиде да се издржува со користење на лажни документи.⁷⁸

Трговија со луѓе заради присилно извршување кривични дела (кражди)

Жртви биле врбувани во Романија со ветување за добра работа во Белгија. Превозот бил организиран, и откако стигнале во Белгија биле сместени и присилени да крадат облека од продавници за да ги отплатат патните трошоци и трошоците за издржување. Украдената роба била носена во Романија и таму продавана. Една од жртвите била присилена на проституција. Белгиската полиција отворила истрага откако добила информации за кражди во неколку продавници ширум земјата извршени на ист препознатлив начин. Полициската истрага открила дека зад кражбите стои структурирана криминална организација, во која луѓето се присилувани да вршат кражди, па дури и обучувани за тоа што да ѝ кажат на полицијата во случај да бидат уапсени. Истрагата изискувала следење (телефонско прислушување) и меѓународна соработка и резултирала со апсење на 15 сторители, сите од кои биле обвинети за организиран криминал, додека шест лица биле дополнително обвинети за кражба, а други шест за трговија со луѓе заради сексуална експлоатација. Како резултат на делотворната соработка помеѓу различни полициски оддели кои се занимаваат со кражба и трговија со луѓе, било утврдено дека околу 20 лица биле жртви на присилно извршување на кривични дела, и како такви не биле кривично гонети. Тројца од обвинетите поднеле жалба на пресудата, но Апелациониот суд ја потврдил првостепената пресуда од 24 јануари 2013 година.

Извор: Центар за еднакви можности и спротивставување на расизмот (Centre for Equal Opportunities and Opposition to Racism), презентација на состанокот на Експертскиот тим за координација на *Alliance* во декември 2012 год., вклучувајќи расправа за пресудата на Кривичниот суд во Турнаут (Белгија) (17 октомври 2012 год.).

⁷⁸ На пример во: Апелационен суд на Англија и Велс, *Op. Cit.*, пар. 45: Судот утврдил во еден од предметите, предметот Тијани (Tijani) дека: „[...] не постојат мали потешкотии во врска со деталните изјави на обвинетата, но можно е имплицитното тврдење за трговија со луѓе да е точно, дури и ако е малку пренагласено. Она што е меѓутоа поубаво за какво било повикување на конвенцијата е фактот што неколку месеци пред извршувањето на делата, обвинетата била потполно слободна од секаква експлоатација и живеела потполно независно“. Иако Судот одбил да ја поништи пресудата, тој сепак решил да ја намали казната на врз основа на тоа што постоела можност обвинетата да била предмет на трговија со луѓе во минатото.

⁷⁷ Оваа одбрана е разгледана во детали во: Апелационен суд на Англија и Велс, *Предмет LM, MB, DG, Betti Tabot and Yutunde Tijani –and- The Queen, EWCA Crim 2327* (2010).

[66] Досегашната пракса која се однесува на спроведувањето на начелото на неказнување ги открива предизвиците во осигурувањето на делотворна и конзистентна примена во случаи на трговија со луѓе заради присилно извршување кривични дела, а особено во случаи на криумчарење на опојни дроги. Идентификацијата на жртвите на трговија заради присилно извршување кривични дела (т.е. лица кои се експлоатирани заради извршување крајби или кривични дела поврзани со опојни дроги) често претставува многу поголем предизвик отколку во предмети кои се однесуваат на жртви кои се обвинети за поседување и/или користење на лажни документи. Причината за тоа често лежи во фактот што полицијата и обвинителите кои се занимаваат со кривични дела поврзани со кражба и опојни дроги не се исти како оние кои истражуваат случаи на трговија со луѓе, и не се запознаени со специфичностите на трговијата со луѓе и честата употреба на суптилни средства на присила заради вршење контрола врз жртвата (пр. емотивна присила или злоупотреба на ранлива положба). Покрај тоа, истрагата во такви случаи често изискува прибирање докази преку прислушување на телефони и следење, за да се докаже дека жртвите биле принудена да ги извршат кривичните дела. Затоа, таквите случаи изискуваат добра соработка и комуникација помеѓу различни служби на обвинителството и полицијата, како и со НВО-и, за да се земат предвид специфичните карактеристики на трговијата со луѓе и да се разбере ранливоста на жртвите. Бидејќи децата често се експлоатирани заради принудна извршување кривични дела, ваквите случаи изискуваат и внимателно и неодложно утврдување на нивната возраст, статус, ранливост и права од самиот почеток на постапката.

Осуда на тргувана девојка заради учество во одгледување на канабис

Млада Виетнамка, која била жртва на трговија со луѓе, била однесена во Велика Британија и експлоатирана за одгледување на канабис. Таа била кривично гонета и осудена за кривично дело поврзано со опојни дроги на 20 месеци затвор. „Разбирам дека потешкотииите со кои си била соочена довеле до ситуацијата да бидеш жртва на трговија со луѓе во Велика Британија и разбирам какви се последиците за тебе и твоето семејство поради тоа што си фатена. Мораш да разбереш дека кога си дошла во оваа земја, како жртва на трговија со луѓе, си знаела дека ќе имаш обврска да им го исплатиш долгот на трговците, и мора да си била свесна дека тоа најверојатно ќе вклучува нелегална активност во Велика Британија. Како и што се случило, кога си се нашла на оваа адреса, мора да ти било јасно како ден дека она што го правиле е одгледување на нелегална култура. Судот има одредено разбирање за тебе со оглед на тешката ситуација во која си била, но морам да ти кажам дека ова не е редок случај. Во последно време судот е соочен со многу примери во кои млади Виетнамки се тргувани во Велика Британија за работа на фарми на канабис. Адвокатот на одбраната јасно ми укажа на тоа дека насоките за санкции предлагаат период од три години по судењето. Се изјасни како виновна и многу го уважувам твоето признание. Најкусата казна која можам да ја изречам во овие околности е 20 месеци затвор.“

По поднесената жалба, Апелациониот суд утврдил дека таа има 17 години, а можеби имала само 14 години кога била тргувана, па ја поништил затворската казна и ја замени на вонинституционална. До моментот кога е усвоена жалбата, жртвата веќе одлежала 6 месеци од првобитната казна. Се подразбира дека е потврдена пресудата со која е осудена поради активности поврзани со опојни дроги.

Извор: Апелационен суд на Англија и Велс, Предмет R v HTB, EWCA Crim 211 (2012).

[67] Гореспоменатите случаи укажуваат на тоа каков предизвик за државата може да биде да се осигури систематично и доследно почитување на правата на жртвите на трговија со луѓе, вклучувајќи ги децата жртви, каде не е потребно да се докажува постоење на средства на присила според законот за да се утврди статус на жртва на трговија со луѓе, за да им се пружи заштита, а не казнување. Овие случаи исто така илустрираат тенденција да се стесни толкувањето на обврската за неказнување на аспектите на самата казна, наместо тоа да биде заштита од осуда на тргувано лице за кривични дела кои се предизвикани или директно поврзани со ситуацијата на трговија.⁷⁹ Понатаму, тие исто така укажуваат на нужноста од усвојување на посебни домашни закони за неказнување, со цел да се обезбеди еднаков третман пред законот за сите тргувани лица.

[68] Како заклучок, се чини дека примената на начелото зависи од степенот до кој државите даваат приоритет на борбата против трговијата со луѓе во однос на

⁷⁹ Види пример: Апелационен суд на Англија и Велс, Предмет R v N, R v LE, EWCA Crim 189 (2012), ставови 13, 91 и 113.

казнувањето на жртвите.⁸⁰ Уште пошироко, примената на начелото јасно кореспондира со степенот до кој државите ги поставуваат правата на жртвите на трговија со луѓе во центарот на нивните напори за сузбивање на оваа појава. Специјалниот претставник смета дека ваквото тесно толкување на начелото, со други зборови стеснувањето на обврската за неказнување на аспектите врзани за пресудата, може да ги доведе државите во ситуација да ги прекршат обврските кон жртвите на трговија со луѓе.

8. Насоки за делотворно спроведување на обврската за неказнување

[69] Државите се обврзани да осигурат заштита на правата на жртвите на трговија со луѓе, вклучувајќи го правото тие да не бидат казнивани за кривични дела извршени поради нивната ситуација на тргувани лица. Затоа државите треба да обезбедат делотворно спроведување на начелото на неказнување во своите системи и практики на кривична правда.

[70] Кога ќе се утврди дека едно лице било предмет на трговија со луѓе, поради непостоење на автономија на волја, таквото лице не треба да биде кривично гонето за кривични дела кои се директно поврзани со процесот на трговија со луѓе или се резултат на тој чин. Специјалниот претставник смета дека одредбата за неказнување треба да се толкува во рамките на дефиницијата на трговија со луѓе, особено од аспект на сеопфатно разбирање на присилата т.е. вклучувајќи ги сите средства предвидени со дефиницијата на трговијата со луѓе.

---

⁸⁰ На пример, не е невообичаено, кога се врши инспекција во сектори кои се погодни за експлоатација, да се пресретне голем број на нелегални работници кои се сместуваат во центри за нелегални мигранти. Меѓу нив често има жртви на трговија кои не се волни да ја пријават нивната експлоатација поради страв од нивните експлоататори или поради должнички односи. Во такви околности, од клучно значење е јавните службеници да бидат обучени и да можат проактивно да ги идентификуваат потенцијалните жртви на трговија со луѓе, како и да го отфрлат обвинението и/или да го прекинат кривичното гонење врз основа на фактот што се работи за жртви.

Трговија со деца заради експлоатација за производство на канабис

Во 2012 година, Апелациониот суд во Англија испитал два случаи на трговија со деца заради трудова експлоатација за производство на канабис.

Лицето Н влегло во Англија нелегално; му била понудена работа и однесен е во напуштена фабрика која била претворена во фарма на канабис, каде му било кажано дека ќе мора да готви и чисти. Не добивал надомест за работата. Зградата била под стража, прозорците забарикадирани и Н бил заклучен внатре со другите работници. Во една прилика тој успеал да ја напушти фармата, и потоа го повикал својот контролор и го известил дека не сака повеќе да се враќа; но му било кажано дека во него се вложени пари и дека ќе го најдат и ќе го убијат доколку избега, без оглед дали се наоѓа во Велика Британија или Виетнам. Тој затоа се согласил да се врати и бил пречекан од возач кој го вратил на фармата на канабис. Еден ден, полицијата ја открила фармата на канабис и тој бил уапсен. Имал 16 години кога работел на фармата и наполнил 17 на денот на неговото апсење. Бил осуден за кривично дело производство на канабис и казнет е со налог за притвор и обука (DTO) во времетраење од 18 месеци. Откако бил осуден и санкциониран, неговиот предмет бил поднесен до Националниот механизам за упатување, и многу подоцна откако тој ја отслужил казната Граничната агенција на Велика Британија го препознала како дете жртва на трговија со луѓе.

ЛЕ бил тргуван во Велика Британија од страна на неговиот посвоител, но откако пристигнал во Велика Британија загубил контакт со него и му била понудена помош од страна на двајца Виетнамци. Бил однесен во приватна кука која била претворена во фарма на канабис, и таму живеел и работел како градинар. Кога полицијата ја открила фармата, тој бил уапсен. Рекол дека има 15 години и дека не знаел дека таа активност е противзаконска. Врз основа на проценка на неговата возраст било утврдено дека имал најмалку 17 години. Социјалните служби укажале на тоа дека тој е можна потенцијална жртва на трговија со луѓе, но обвинителството не сметало дека доказите се веродостојни бидејќи кај него биле пронајдени 100 британски фунти во готовина и мобилен телефон со кредит, и на прозорците од куќата во која живеел и работел немало решетки. Националниот механизам за упатување го прегледал неговиот случај и тој е признаен како дете жртва на трговија со луѓе. Сепак, тој бил обвинет и осуден на 20 месеци затвор во установа за малолетни прекршителите.

Во предметот R v N; R v LE [2012] EWCA Crim 189, Апелациониот суд ги одбил двете жалби на пресуда врз основа на член 26 од Конвенцијата на Советот на Европа против трговија со луѓе. Во одбивањето на жалбите, Судот се запрашал дали околностите во кои подносителот на жалбата Н работел во времето на неговото апсење „претставувале ниво на присила и принуда кое би довело до одлука дека тој не треба да биде кривично гонет“ (став 90). Судот понатаму заклучил дека: „формулацијата на член 26 е насочена на одлуката за казнување, а не на одлуката за кривично гонење.“ Нивните казни се намалени по жалбената постапка на 4 месеци притвор и обука и 12 месеци во затворска установа (ставови 13, 91, 113). Судот одбил да ги поништи пресудите.

Во ноември 2012 год. Н и Л поднеле жалби до Европскиот суд за човекови права

Извор: Апелационен суд на Англија и Велс, *Предмет R v N, R v LE, EWCA Crim 189 (2012)*.

Да се биде „присилен“ на извршување на кривично дело така вклучува цела една низа на фактички околности во кои жртвите на трговија со луѓе делуваат без автономија бидејќи трговците вршат контрола над нив користејќи средства на злоупотреба, присила и други незаконски средства, вклучувајќи злоупотреба на моќ или ранливост на жртвата. Таквите околности се типични за ситуација на трговија со луѓе: жртвите може да делуваат под присила и може да бидат принудени да вршат кривични дела. Одредбата на неказнување се однесува на сите овие фактички сценарија кои се поврзани со трговијата со луѓе.

[71] Државата мора да одлучи дали некое дело е поврзано со трговија со луѓе. Доколку кривичното дело не е поврзано, тогаш тргуваното лице може да подлежи на казна, како и секое друго лице. Кога постои поврзаност, постои и обврска за целосно и делотворно спроведување на начелото на неказнување. Специјалниот претставник смета дека начелото на неказнување ја вклучува обврската на жртвите на трговија со луѓе да им се даде имунитет не само од примената на санкции, туку, колку што е можно, и од кривично гонење и притворање

[72] Во правните системи во кои кривичното гонење е задолжително, постои обврска за кривично гонење кога фактите укажуваат на извршување на кривично дело. Од клучно значење е во таквите системи да се усвојат правни мерки (или да се извршат измени и дополнувања) за да се спречи кривично гонење на жртвите. Пропустот тоа да се стори може да има сериозни последици по тргуваните лица, кои можеби го извршиле кривичното дело, но е делувале со слободна волја.

[73] Во такви правни системи во кои кривичното гонење е задолжително, и кога е тешко, ако не и невозможно, да не се започне со кривично гонење или истрага кога постојат уверливи (*prima facie*) докази дека е извршено кривично дело, неопходно е таквиот процес на кривично гонење или истрага да се прекине што е можно поскоро откако ќе се утврди дека осомниченото лице е всушност жртва на трговија и дека кривичното дело е поврзано со статусот на жртва. Кога законот бара неопходно започнување процес на кривично гонење или истрага, и кога таквото барање не може да се измени, обвинителите (или слични служби) мора што побрзо да го прекинат таквиот процес за да ја задоволат обврската за неказнување. Доколку се продолжи со процесот на кривично гонење, судот би требало да може да го поддржи отсуството на одговорност кај лицето поради постоење на валидно оправдување.

[74] Во сите правни системи постојат различни основи за одбрана, како што се самоодбрана, присила (или принуда) или крајна нужда кои, откако ќе се утврдат, го ослободуваат обвинетиот од одговорност. Во правните системи во кои кривичното гонење е задолжително, кога обвинителот и/или судијата ќе утврди постоење на такво оправдување, кривичното гонење треба да биде прекинато во рана фаза пред започнување на судскиот процес. Оправдувањето врз основа на присила или крајна нужда може во принцип да се користи за ослободување на жртвите на трговија со луѓе од одговорност за кривични дела кои тие ги извршиле во врска со, или како последица на ситуацијата во која биле жртви на трговија со луѓе. Меѓутоа, таквите општи одредби тесно се толкуваат од страна на судовите и затоа до сега ретко се користеле во предмети на трговија со луѓе. Оттука, Специјалниот претставник смета дека специфична одредба за неказнување која се однесува на жртвите на трговија со луѓе – и на жртвите на други поврзани кривични дела, како што е принудна работа- мора да биде вградена во националното кривично законодавство за да се задоволат правните обврски кои произлегуваат од Директивата на Конвенцијата на Советот на Европа и ЕУ 36/2011, без да се загрози целосната примена на општите основи за одбрана пропишани со домашните закони. Таквата специфична одредба е особено неопходна во системите во кои кривичното гонење е задолжително за да се обезбеди дека кривичното гонење ќе биде прекинато во рана фаза, со што на жртвите им се гарантира имунитет не само во однос на казнување, туку и во однос на системите во кои кривичното гонење е задолжително за да се обезбеди дека кривичното гонење ќе биде прекинато во рана фаза, со што на жртвите им се гарантира имунитет не само во однос на казнување,

туку и во однос на кривично гонење и притвор, или барем дека кривичното гонење ќе биде прекинато веднаш штом се утврди постоење на оправдување. Во секој случај, одлуката за применливоста на оправдувањето мора да се ја донесе надлежен судски орган без одлагање.

[75] Во некои јурисдикции, обвинителот може да има одреден степен на дискреционо право да одлучи дали ќе покрене постапка на кривично гонење во однос на извршувањето на одредено кривично дело. Фактот дека е извршено кривично дело не е секогаш доволен сам по себе. Треба да се одлучи дали е во јавен интерес да се покрене постапка на кривично гонење, на пример кога осомниченото лице е жртва на трговија со луѓе и кривичното дело е причинето или директно поврзано со ситуацијата во која тоа било предмет на трговија со луѓе. Во такви системи, кога постојат докази за присила или принуда, јавниот обвинител има дискреционо право да одлучи да ја прекине постапката на кривично гонење врз основа на докази.⁸¹ Доколку постапката на кривично гонење продолжи, судот би требало да може да нареди прекин на постапката врз основа на злоупотреба на постапката,⁸² или да ја прекине постапката врз основа на тоа што обвинителството врши повреда на членовите 4 и 6 од Европската конвенција за човекови права.⁸³ Доколку тоа не се случи, кривичното гонење и осудата која ќе произлезе од истото може да се сметаат за незаконити.

[76] Несоодветно е фактот дека се работи за лице кое било предмет на трговија со луѓе да се смета само за фактор на околности кој влијае на ублажување на казната или санкцијата. Самата согласност за ублажување на санкцијата не значи исполнување на обврската за неказнување, бидејќи не ја зема предвид вистинската состојба на жртвата. На жртвата ѝ се одземени автономијата и слободната волја и таа не може да се смета за одговорна за незаконските дела кои ги извршила, онаму каде може да се докаже дека таквите дела биле всушност извршени без можност за избор поради контролата која трговците со луѓе ја вршеле врз жртвата. Кога ќе се заклучи дека лицето било предмет на трговија со луѓе, криминалното досие треба да се избрише за лицето да не биде евидентирано во кривичната евиденција во врска со кривични дела извршени во текот, или како резултат на ситуацијата во која тоа било предмет на трговија со луѓе.

⁸¹ Види на пример, Crown Prosecution Service (Англија и Велс), *Правни насоки, трговија со и кривично гонење на луѓе (Legal Guidance, Human Trafficking and Smuggling)*, <http://www.cps.gov.uk/legal/h_to_k/human_trafficking_and_smuggling/#a30>, пристапено на 20 јуни 2012 год.

⁸² Апелационен суд на Англија и Велс, *Предмет LM, MB, DG, Betti Tabot and Yutunde Tijani –and- The Queen*, EWCA Crim 2327 (2010), став 15; одобрен во апелациониот суд на Англија и Велс, *Предмет R v N, R v LE*, EWCA Crim82 189 (2012), став 19.

⁸³ Да се спореди со одлуката на Врховниот суд на Велика Британија во предметот *R. v. Waya* [2012] UKSC 51, предмет кој се однесува на налози за конфискација, во која беше одлучено дека овластувањето на судот да запре постапка на кривично гонење поради злоупотреба на постапката не било соодветна процедура во однос на почитувањето на човековите права според Европската конвенција за човекови права и дека заштитата на правата од конвенцијата не смее да биде ограничена на постоењето на дискреционо право на обвинителот да одлучува за кривично гонење, види *Waya*, во ставови 18, 19 и- 24.

Трговија со луѓе заради принудно извршување кривични дела (трговија со опојни дроги)

Помеѓу 2006 и 2008 година, полицијата забележала дека неколку стотици растурачи на опојни дроги нелегално престојувале во регионот на Белгија. Тие биле врбувани во Мароко со ветување за вработување во странство. Иако многу од нив знаеле дека се работи за растурање опојни дроги, на некои им била ветена легална работа во градежниот сектор во Белгија. Работниците биле илегално префрлени во Белгија преку мароканска мрежа во Шпанија. Кога ќе стигнеле во земјата, криминалната организација им ги одземала документите и ги принудувала (преку закани за употреба на сила, со оружје) да работат како растурачи на опојни дроги за да го отплата долгот за патни трошоци и живот во земјата.

Во 2008 година, Кривичниот суд во Шарлпроа (Белгија) испитал еден таков случај и осудил 15 лица за кривични дела поврзани со опојни дроги. Покрај тоа, врз основа на доказите на жртвите, двајца од сторителите биле осудени за трговија со луѓе заради принудно извршување кривични дела со отежнувачки околности на злоупотреба на ранливата положба на жртвите, примена на закани и измама. Работниците биле препознаени како жртви, соработувале со властите и не биле осудени за кривични дела поврзани со опојни дроги.

Неколку месеци подоцна, истиот суд разгледал сличен предмет. Криминална организација врбувала Мароканци и Алжирци во Мароко, Алжир и Шпанија. Работниците биле носени во Белгија. Сторителите понекогаш организирале обуки за работниците за извршување нелегални активности. Јавниот обвинител, во соработка со НВО за помош на жртвите, се борел за еден од работниците да биде признаен како жртва, а не како сторител, иако тоа лице трпело притисоци и закани од криминалната организација и сведочело против неа. Сторителите биле осудени за кривични дела поврзани со опојни дроги, но не и за трговија со луѓе.

Извор: Центар за еднакви можности и спротивставување на расизмот, *Годишен извештај за трговија со и криумчарење на луѓе 2008 год.* (*Annual Report on Trafficking in and Smuggling of Human Beings*). Регрутирање луѓе и средства за борба против таквата појава (Enlisting people and resources to combat the phenomenon) (Брисел, 2009), <http://www.diversiteit.be/?action=publicatie_detail&id=108&thema=5&select_page=216>, пристапено на 10 април 2013 год., стр. 24-25 и 60-61, во врска со пресудата на Кривичниот суд во Шарлпроа (Белгија), 3 јуни 2008 год., достапно на француски на <http://www.diversiteit.be/index.php?action=rechtspraak_detail&id=590&select_page=68>, пристапено на 10 април 2013 год.

Примена на начелото на неказнување на тргувани жени за кои постои сомнение дека и самите учествувале во трговија со други лица

Канцеларијата на Холандскиот национален известувач за трговија со луѓе пријавил случај на примена на клаузулата за неказнување на А, жена која била препознаена како жртва на трговија и осомничена за вклученост во експлоатација на други. Во предмет пред Окружниот суд во Хаг, јавниот обвинител одлучил дека нема кривично да ја гони жртвата врз основа на член 26 (од Конвенцијата на Советот на Европа) поради тоа што:

„- *А работела и самата како проститутка и му ги давала своите пари на осомничениот.*

- *Таа ги надгледувала другите жени, но не ги присилувала.*

- *Другите жени ја сметале за жртва, не за осомничена.*

- *Била под влијание на осомничениот бидејќи тој ѝ ветувал дека ќе биде со неа во иднина, а таа го сакала.*

- *Ги контролирала другите жени за осомничениот да не ја злоупотребува и да ѝ се заканува. Таа се плашела од осомничениот.*

Извор: Холандски национален известувач за трговија со луѓе, *Трговија со луѓе - Десет години независно следење (Trafficking in human beings - Ten years of independent monitoring)*, Осми извештај на Холандскиот национален известувач (2010), стр. 82.

[77] Специјалниот претставник понатаму смета дека обврската за неказнување не е ограничена на санкции кои се наметнуваат како последица на кривично гонење. Во ситуација кога лицето било предмет на трговија со луѓе и поради тоа не можело да постапува со слободна волја, дури и осуда без санкција би претставувала казнување. Самото постоење на осуда е всушност казнување и може да има негативни последици по жртвата во иднина бидејќи поради тоа ќе има криминално досие и, како резултат, може да биде ограничена во одредени активности, вклучувајќи ограничена слобода на движење (пр., нема да ѝ биде дозволено да патува во друга држава) или да има пристап до одреден вид на вработување.

[78] Затоа е неопходно да се усвои јасно и специфично законодавство и насоки на политика во рамките на кои би се остварила целосна и делотворна примена на начелото на неказнување. Во зависност од институционалниот и правниот систем на државата, Парламентот, Министерството за правда и/или Обвинителството можат да бидат водечки институции во изработката на насоките, вклучувајќи и во утврдување на критериумите за примена на начелото на неказнување.⁸⁴ Клучно е таквото законодавство

⁸⁴ Види, на пример, Crown Prosecution Service (Англија и Велс), *Правни насоки, трговија со и криумчарење на луѓе (Legal Guidance, Human Trafficking and Smuggling)*, <http://www.cps.gov.uk/legal/h_to_k/human_trafficking_and_smuggling/#a30>, пристапено на 20 јуни 2012 год. Види и насоки на Министерството за правда на Белгија со кои се поттикнуваат

и/или насоки да дадат приоритет на заштитата на правата на жртвите на трговија со луѓе, како жртви на тешко кривично дело.

[79] Насоки на политика и законодавство се исто така потребни за да се осигури дека жртвите на трговија со луѓе нема да бидат дополнително санкционирани кога ќе побараат дозвола за престој и/или работа. Особено е важно таквите насоки да бидат насочени кон имиграциските власти за да се обезбеди дека заштитата на правата на жртвите и кривичното гонење на трговијата со луѓе имаат предност пред аспектите на имиграциска контрола. При одлучувањето за тоа дали да се издаде привремена или стална дозвола за престој на жртва на трговија со луѓе која има криминално досие за кривично дело поврзано со трговијата со луѓе, или која претходно добила налог за протерување поради тоа што била погрешно идентификувана како нелегален имигрант, имиграциските власти треба да ги земат предвид сите околности на случајот. Поконкретно, бидејќи жртвата била принудена да го изврши кривичното дело поради ситуацијата во која таа била предмет на трговија со луѓе, имиграциските власти мора да осигурат дека таквите околности не претставуваат причина да се одбие дозвола за престој во земјата, или таквото лице да се прогласи за непожелен странец.

[80] Откако ќе се востанови политиката и насоките за примена на начелото на неказнување, тие треба да бидат широко дистрибуирани со придружна обука за органите на власти кои се занимаваат со спроведување на законот, имиграциските власти, обвинителството и судството, како и адвокатите на жртвите и правниците на НВО-и. Од особена важност е насоките и обуките да ги опфатат службите за спроведување на законот и обвинителството кои не се специјализирани за трговија со луѓе и кои можеби се занимаваат со кривични дела поврзани со кражби и опојни дроги кои ги извршуваат жртвите на кривични дела под принуда.

9. Заклучок

[81] Жртвите на трговија со луѓе се жртви на тешки кривични дела и кршења на човековите права. Според меѓународното право, државите се обврзани да осигурат заштита на правата на жртвите, вклучувајќи го правото тие да бидат соодветно идентификувани како тргувани возрасни лица или деца, и токму таквата идентификација го отвора патот кон нивна заштита. Начелото на неказнување не само што ги почитува и штити правата на жртвата, вклучувајќи го правото на ослободување од притвор и некоректно постапување, заштита од повторна виктимизација и траума, безбедност и помош во процесот на закрепнување, почитувањето на ова правно начело исто така помага во исполнувањето на обврските на државата во однос на тргуваните лица во согласност со одлуката на

Европскиот суд за човекови права во предметот Рантсев (Rantsev). Во таа пресуда, Судот сметал дека трговијата со луѓе спаѓа во обемот на заштита на правата од кои не е можно отстапување согласно член 4 од Европската конвенција за човекови права и дека позитивната обврска на државите да ја истражуваат трговијата со луѓе произлегува од ситуации во кои околностите укажуваат, или би требало да укажат, дека постои основано сомнение дека лицето е жртва на трговија со луѓе. Во такви случаи, доколку не се отвори истрага за трговецот со луѓе, а се продолжи со криминализација на жртвата, се врши исклучително сериозно кршење на човековите права на тоа лице и на обврската на државата според концептот на човековите права и правото на ЕУ.

[82] Жртвите на трговија со луѓе се исто така и сведоци на тешко кривично дело. Одредбата за неказнување, доколку се применува соодветно, еднакво и правично, ќе им овозможи на државите да ги подобрат резултатите во работата на обвинителството, додека истовремено ќе осигурат елементарно почитување на достоинството и безбедноста на сите жртви на трговија кои воопшто не би го извршиле кривичното дело доколку не биле во ситуација да бидат предмет на трговија со луѓе.

обвинителите прво да земат предвид дали тргуваните лица се жртви на тешко кривично дело, дури и кога извршиле дела кои претставуваат кршење на имиграциски или работни прописи, во „Политика за истражување и кривично гонење на трговија со луѓе“ (*Policy on investigation and prosecution of human trafficking*), директива на Министерството за правда, Писмо бр. COL 10/2004, која стапила во сила на 1 мај 2004 год.

10. Препораки за неказнување за законодавци и обвинители

1. Заштитата на жртвите на трговија со луѓе е најважна цел и обврска за сите држави.

2. Казнувањето на жртвите на трговија со луѓе (за кривични дела кои се причинети или директно поврзани со ситуацијата во која тие лица биле предмет на трговија со луѓе) претставува сериозно негирање на правдата. Државите се обврзани да не наметнуваат санкции за дела извршени од страна на тргувани лица како последица, или во текот на тргувањето со нив.

3. Обврската за неказнување на жртвите на трговија со луѓе, втемелена во меѓународното право, мора да биде делотворно спроведена од страна на државите во нивните системи и практики на кривична правда.

4. Политиките и практиките на кривична правда на државата треба да усвојат пристап со акцент на човековите права и жртвите кога се работи за трговија со луѓе. Државите треба да ја поттикнат полицијата, обвинителите и судиите да ги гледаат жртвите на трговија со луѓе како жртви на тешко кривично дело и кршење на човековите права кои треба да бидат приоритет во нивното работење.

5. Државите мора да воспостават делотворни механизми за соодветна идентификација на жртвите на трговија со луѓе, со цел жртвите да не се казнуваат за кривични дел кои ги извршиле додека биле предмет на трговија со луѓе или како последица на самиот чин на трговија со луѓе. Таквите механизми треба да предвидат брзо собирање на објективни доказни елементи за да може да се утврди дали осомниченото лице е всушност жртва.

6. Раната идентификација е од клучно значење и државите треба да осигурат дека јавните службеници кои би можеле да дојдат во контакт со тргувани лица, како што се полициските службеници, граничниот персонал, трудовите инспектори, медицинскиот персонал, како и персоналот во притворските установи за нелегални мигранти се обучени за тоа. Таквата обука треба да ги вклучува главните предизвици за тоа како да се идентификуваат жртвите кои на прв поглед може да се чинат како осомничени, како и насоки за примената на одредбата за неказнување.

7. Потребно е да се воспостават ефикасни системи за идентификација за да се осигури дека жртвите на трговија со луѓе ја добиваат основната поддршка и помош во целосна согласност со нивните потреби и права. За таа цел, треба да се поттикне мултидисциплинарна соработка помеѓу јавните службеници и НВО-и, како и да се воспостават национални механизми за упатување, со што формално би се признал придонесот на НВО-и и нивната улога во идентификација и помош на жртвите.

8. Правото на жртвата на неказнување е поврзано со

првото на жртвата кривичните дела трговија со луѓе во кои таа била жртва да се истражат заради отворање на постапка на кривично гонење против трговците со луѓе. Од моментот кога околностите ќе почнат да упатуваат на основано сомнение дека лицето осомничено за кривично дело е можна жртва на трговија со луѓе, државите имаат должност подетално да го испитаат прашањето, и ако се утврди дека постои основано сомнение дека осомниченото лице е жртва на трговија со луѓе, со жртвата мора да се постапува како со жртва и сведок на тешко кривично дело, и секој облик на кривично гонење против тоа лице за кривично дело кое е причинето или директно поврзано со ситуацијата во која тоа било предмет на трговија со луѓе треба да се прекине што е можно побрзо.

9. Веднаш што полициските органи се посомневаат дека осомничен сторител на кривично дело би можел да биде жртва на трговија со луѓе, потребно е таквото сомнение и околностите поврзани со истото да ги внесат во нивните официјални извештаи за истрагата на тоа кривично дело, како и да соберат докази за можниот статус на жртва на наводниот сторител.

10. Додека е во тек процесот на верификација на статусот на лицето како жртва, секој налог за депортација против тоа лице треба да биде суспендиран и треба веднаш да му биде овозможен пристап до правен совет и помош во согласност со меѓународните стандарди. Покрај тоа, јавниот обвинител и/или судијата треба времено да ја суспендираат (или да ја разгледаат можноста од суспендирање на) постапката на сопствена иницијатива сè до конечниот исход на процесот на идентификација на жртвата.

11. Децата жртви на трговија со луѓе се особено ранливи. Тие мора брзо да бидат идентификувани како жртви на трговија со луѓе и нивните најдобри интереси секогаш да се сметаат за приоритет. Децата жртви на трговија со луѓе мора да добијат соодветна помош и заштита. Нивната посебна ранливост, права и потреби треба во целост да се земат предвид.

12. Кога не е позната возраста на жртвата која била вклучена во нелегална активност и постојат причини да се верува дека жртвата е дете, треба да се тргне од претпоставката дека жртвата е дете и така со неа да се постапува.

13. Доколку извршувањето на кривичното дело било поврзано со, или е директна последица на фактот дека се работи за трговија со луѓе, децата -жртви на трговија треба да добијат имунитет од кривично гонење и осуда. Кога постои сомнение во однос а поврзаноста на кривичното дело и ситуацијата во која детето е предмет на трговија со луѓе, службите за спроведување на законот и обвинителите треба да дадат приоритет на активностите со кои се промовира благосостојбата на детето, избегнуваат нанесување на штета на детето и се во негов најдобар интерес, земајќи ги предвид сите околности на случајот.

14. Согласноста на детето на нелегална активност во ситуација во која тоа е предмет на трговија со луѓе не може да има предност во однос на статусот на тоа дете на жртва. За време на истрагите, агенциите за спроведување на законот не треба да ги испитуваат децата за нивната согласност на експлоатација. Информациите собрани во текот на истрагата не смеат во никој случај да се користат за целите на утврдување на кривична одговорност во текот на судењето или сослушувањето на детето жртва.

15. Децата жртви на насилство не треба да се сместуваат во полициски ќелии или други установи за притвор кои се поврзани со спроведувањето на законот.

16. Државите мора да усвојат адекватно законодавство кое ќе осигури практична и делотворна заштита на правата на жртвите или потенцијалните жртви на трговија со луѓе. Ваквата обврска вклучува преземање мерки со кои ќе се осигури дека таквите лица нема да бидат притворени, кривично гонети или казнувани за кривични дела кои се поврзани со ситуација во која тие биле предмет на трговија со луѓе, или кои се последица на таа ситуација. Одредбата за неказнување е право, чија цел е да ги заштити и да им помогне на жртвите на трговија со луѓе, поради што тоа право мора да биде заштитено со закон.

17. Државите треба да ја разгледаат можноста од усвојување на отворена листа на кривични дела кои се типично поврзани со трговијата со луѓе, во однос на извршувањето на кои жртвите на трговија со луѓе нема да бидат казнети или санкционирани, во согласност со должноста за неказнување. Треба јасно да биде наведено дека листата не е исцрпна, и дека должноста за неказнување се однесува на секое кривично дело за кое ќе се утврди дека е поврзано со трговијата со луѓе. Таквите листи треба да бидат широко дистрибуирани помеѓу обвинителите и службите за спроведување на законот, а не само до службите кои се специјализирани за истраги во трговија со луѓе. Таквите насоки треба исто така да бидат дистрибуирани и до адвокатите на жртвите, „про боно“ адвокатите и НВО-и. Тие треба да бидат вклучени и во обуки и насоки за полицијата и обвинителите.

18. Обврската за неказнување на жртвите на трговија со луѓе, втемелена во меѓународното право, подеднакво се однесува на меѓународната и внатрешната трговија со луѓе.

19. Со оглед на тоа што некои земји ги криминализирале специфичните компоненти на кривичното дело трговија со луѓе, а особено присилната работа, важно е да се прошири примената на обврската за неказнување и на предмети во кои жртвите на принудна работа биле присилени да вршат кривични дела поради ситуацијата во која биле жртви на принудна работа.

20. Обврската за неказнување не е ограничена на санкции кои се наметнуваат како последица на кривично

гонење.

21. Опсегот на примена на одредбата за неказнување не е ограничен само на обезбедување имунитет на жртвите на трговија со луѓе од осуда. Осуда без санкции може исто така да се смета за казнување доколку жртвата добие криминално досие. Други мерки кои се сведуваат на санкции се исто така забранети. Таквите мерки вклучуваат, но не се ограничени на, задолжителен притвор на жртвите на трговија со луѓе во затворени засолништа или административен притвор.

22. Кога ќе се утврди дека кривичното дело го извршило лице во текот на постапката на трговија со луѓе или како последица на таквата ситуација, државата треба да преземе мерки за да осигури дека тргуваното лице нема да има криминално досие како последица на извршувањето на тоа кривично дело.

23. Државите треба да осигурат целосна и делотворна примена на начелото на неказнување. Државите се тие кои мора да проценат дали кривично дело извршено од страна на жртва на трговија со луѓе е поврзано со трговијата со луѓе. Доколку нема таква поврзаност, тогаш тргуваното лице може да подлежи на кривично гонење и на казна, како и секое друго лице. Кога постои поврзаност, меѓутоа, мора да се примени клаузулата за неказнување, освен доколку делото не на никаков начин поврзано со статусот на тргувано лице и кривично гонење мора да продолжи.

24. Во државите кои имаат системи во кои кривичното гонење не е задолжително, а таква поврзаност постои, надлежните органи не треба да ја покренат постапката на кривично гонење. Доколку поврзаноста се открие во текот на постапката на кривично гонење, постапката против тргуваната жртва треба да се прекине. Кога не постои јасна поврзаност помеѓу тргувањето со луѓе и кривичното дело, постапката може да продолжи или да биде прекината, како и секоја друга постапка. Алтернативно, кога е покрената постапка на кривично гонење и истата не е прекината, судот може одлучи да ја суспендира постапката врз основа на злоупотреба на постапка. Во случај пак обвинителот или судот да не ја запрат постапката на кривично гонење, а постои јасна поврзаност помеѓу извршувањето на кривичното дело и статусот на лицето на жртва на трговија, кривичното гонење може да се смета за незаконито.

25. Државите кои имаат системи во кои кривичното гонење е задолжително мора да ги изменат своите закони и да воведат специфична одредба за неказнување за да овозможат ослободување на жртвите од кривично гонење, или прекин на постапката на кривично гонење во рана фаза. Во тој случај, кога обвинителот и/или судијата ќе го потврдат постоењето на оправдување за изземање на обвинетиот од одговорност, постапката на кривично гонење мора да биде прекината без одлагање пред да започне судскиот процес. Доколку се продолжи со кривичното гонење, судот би требало да може да го поддржи

ослободувањето на лицето од одговорност врз основа на оправдувањето утврдено во текот на судењето.

26. Правото на неказнување мора да биде заштитено и во текот на жалбената постапка. Нови докази кои потврдуваат дека лицето било жртва на трговија со луѓе и дека кривичното дело било извршено во текот или како последица на трговијата со луѓе треба да бидат прифатливи во текот на жалбената постапка, предмет на националните правила за доказна постапка.

27. Жртвите на трговија со луѓе кои се осомничени или осудени за кривични дела поврзани со трговијата со луѓе не треба да имаат ограничен пристап до правото на престој или, кога е соодветно, правото на работа, на што би можеле да имаат право како жртви. Осуда на жртва на трговија со луѓе за кривично дело поврзано со трговијата со луѓе не треба да се смета за причина на лицето да му се одбие продолжување на дозволата за престој, или тоа да се прогласи за непожелно.

28. Државите треба да ги поттикнат установите за обука на носителите на судски функции да организираат редовна обука за обвинители и судии за трговија со луѓе, за тие да бидат запознаени со релевантните прашања од оваа област, како што се: карактеристиките на модерното ропство; околностите и методите на контрола кои трговците со луѓе ги применуваат за жртвите да извршуваат кривични дела; и обврската за неказнување на жртвите за кривични дела поврзани со трговијата со луѓе.

29. Државите треба да го поттикнат Националниот известувач или слични механизми редовно да го разгледуваат спроведувањето на начелото на неказнување во однос на жртвите на трговија со луѓе, особено жените и децата.

Годишни извештаи:

- 2012: Борба против трговијата со луѓе како модерно ропство: Недискриминација и јакнење
(Combating Trafficking as Modern-day Slavery: Non-Discrimination and Empowerment)
- 2011: Агенда за спречување на трговија со луѓе заради трудова експлоатација
(An Agenda for Prevention: Trafficking for Labour Exploitation)
- 2010: Борба против трговијата со луѓе како модерно ропство: Прашање на права, слободи и безбедност
(Combating Trafficking as Modern-day Slavery: A Matter of Rights, Freedoms and Security)
- 2009: Агенда за промени: Спроведување на платформата за акција против трговијата со луѓе
(An Agenda for Change: Implementing the Platform for Action against Human Trafficking)
- 2008: Напори за борба против трговијата со луѓе во регионот на ОБСЕ: Координација и механизми за известување
(Efforts to Combat Trafficking in Human Beings in the OSCE Area: Co-ordination and Reporting Mechanisms)
- 2007: Платформа за акција
(A Platform for Action)

Периодични изданија:

- 2013: Трговија со луѓе во регионот на ОБСЕ заради отстранување органи
(Trafficking in Human Beings for the Purpose of Organ Removal in the OSCE Region)
- 2013: Трговија со луѓе еднаква на тортура и други форми на злоупотреба
(Trafficking in Human Beings amounting to Torture and other Forms of Ill-treatment)
- 2010: Незаштитена работа, невидлива експлоатација, трговија заради домашно слугување
(Unprotected Work, Invisible Exploitation: Trafficking for the Purpose of Domestic Servitude (EN/RU/FR))
- 2009: Резиме на предизвиците во однос на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација во земјоделскиот сектор во регионот на ОБСЕ
(A Summary of Challenges on Addressing Human Trafficking for Labour Exploitation in the Agricultural Sector in the OSCE Region)
- 2008: Трговија со луѓе заради трудова експлоатација/ Присилна работа
(Human Trafficking for Labour Exploitation/Forced and Bonded Labour)
- 2007: Резиме на предизвиците во однос на правниот одговор на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација во регионот на ОБСЕ
(A Summary of Challenges Facing Legal Responses to Human Trafficking for Labour Exploitation in the OSCE Region)

Други публикации:

- 2013: Политика и законодавни препораки за делотворна примена на одредбата за неказнување во однос на жртвите на трговија со луѓе
(Policy and legislative recommendations towards the effective implementation of the non-punishment provision with regard to victims of trafficking)
- 2010: Анализа на деловниот модел на трговија со луѓе за подобро спречување на кривичното дело
(Analysing the Business Model of Trafficking in Human Beings to Better Prevent the Crime, OSR / UN.GIFT (EN/RU))
- 2009: Упатство за политики на родово- осетлива трудова миграција
(Guide on Gender-Sensitive Labour Migration Policies, Gender Section / OCEEA / OSR)
- 2008: Надомест за жртвите на трговија и експлоатација во Регионот на ОБСЕ, ОДИХР
(Compensation for Trafficked and Exploited Persons in the OSCE Region, ODIHR)

Сите публикации се достапни на: <http://www.osce.org/cthb>

Организацијата за безбедност и соработка во Европа се залага за остварување на стабилност, просперитет и демократија во 57 држави преку политички дијалог за заеднички вредности и преку практична работа која прави трајна разлика.

Канцеларија на Специјалниот претставник и координатор за борба против трговијата со луѓе

Wallnerstr. 6, 1010 Vienna,
Austria Tel: +43 1 51436 6664
Fax: +43 1 51436 6299
email: info-cthb@osce.org
www.osce.org/cthb